

Prešovská univerzita v Prešove
Gréckokatolícka teologická fakulta

František Dancák

Angelológia

Zjavené učenie o anjeloch

PETRA, n. o.
Prešov 2005

PaedDr. František Dancák

Angelológia – Zjavené učenie o anjeloch
(*Prednášky z Dogmatickej teológie*)

Recenzenti

ThDr. Miroslav Dancák, PhD.

PhDr. Pavol Dancák, PhD.

ThDr. PaedDr. Andrej Slodička, PhD.

Jazyková korektúra

PhDr. Valéria Juríčková

Návrh obálky a grafická úprava

ThLic. Juraj Gradoš

Vydané vlastným nákladom autora

Vydala Petra, n. o., Prešov

ISBN 80-89007-66-X

Obsah

Úvod

Použité skratky a značky

1 Existencia, pôvod a počet anjelov

1.1 Terminológia anjela

1.2 Existencia a pôvod anjelov

1.3 Počet anjelov

1.4 Mená anjelov

2 Prirodzenosť a vlastnosti anjelov

2.1 Duchovnosť anjelskej prirodzenosti

2.2 Prirodzená nesmrteľnosť anjelov

2.3 Rozum, vôľa a moc anjelov

3 Nadprirodzené povýšenie a skúška anjelov

3.1 Povýšenie do stavu milosti

3.2 Skúška anjelov

4 Pád do hriechu a zavrhnutie zlých anjelov

4.1 Pád do hriechu

4.2 Večné zavrhnutie

5. Pôsobenie dobrých anjelov

5.1 Vzťah k Bohu

5.2 Vzťah k ľuďom

5.3 Úcta anjelom

6 Pôsobenie zlých anjelov

6.1 Existencia zlých anjelov

6.2 Diablova moc nad ľuďmi

6.3 Spôsoby, ktorými diabol uplatňuje svoju moc

6.3.1 Zlí duchovia sa usilujú človeku morálne škodiť

6.3.2 Zlí duchovia sa snažia škodiť ľuďom aj fyzicky, zapríčinením fyzického zla

6.3.3 Zvláštny druh diabolskej škodiacej činnosti je posadnutie

Záver

Príloha

Použité skratky a značky

- DS - H. Denzinger – A. Schönmetzer, Enchiridion Symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum. Freiburg Br. 1965
- hebr. - hebrejsky, z hebrejčiny
- gr. - grécky, z gréčtiny
- GS - Gaudium et spes (konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu)
- In - v
- kán. - kánon
- KKC - Katechizmus Katolíckej cirkvi, Trnava, 1998
- kol. - kolektív
- LG - Lumen gentium (konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu)
- napr. - napríklad
- porov. - porovnaj
- pr. Kr. - pred Kristom
- r. - rok, roku
- s. - strana
- SÚSCM - Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, Rím
- SSV - Spolok svätého Vojtecha, Trnava
- sv. - svätý
- t. j. - to jest
- t. zn. - to znamená

Úvod

„Apoštolské vyznanie viery vyznáva, že Boh je «Stvoriteľ neba i zeme», a Nicejsko-carhradské vyznanie viery vysvetľuje: «...sveta viditeľného i neviditeľného» (KKC 325). Pod neviditeľným svetom sa myslia duchovné bytosti, ktoré *obklopujú Boha* (porov.: KKC 326).

Sväté písmo a Tradícia ich nazýva *anjelmi*. Sú takpovediac neviditeľnými sprievodcami a strážcami ľudských túžob a nádejí. Sväté písmo sa zmieňuje o anjeloch v spojení s dejinami človeka a jeho spásy. Hovorí skôr o pôsobení týchto duchov ako o ich prirodzenosti.

Okrem svedectva Svätého písma je dôležité svedectvo liturgie. Anjeli sa tu neobjavujú iba akoby na okraji, majú svoje miesto v jadre eucharistickej slávnosti.¹ Na základe svedectiev Svätého písma, tradície a liturgie učiteľský úrad Cirkvi niekoľkokrát úradne potvrdil jestvovanie anjelov (porov.: DS 455; 457; 800; 3002).

Vzťah teológov k problému existencie anjelov, ich prirodzenosti a úlohy v oblasti dobra alebo zla, podliehal v dejinách zmenám. V kresťanskom staroveku sa verilo v existenciu dobrých a zlých anjelov. Hovorilo sa o ich hierarchiách. Až stredovekí teológovia tvorili systematické a prenikavé traktáty, v ktorých sa hovorilo o činnosti rozumu a vôle anjelov.

Zmienky o anjeloch vyvolávajú dnes mnohé námietky. Je nesporné, že Sväté písmo často používa mytologické rečové prostriedky a predstavy tej-ktorej epochy, kedykoľvek o nich hovorí. A nesporné je aj to, že predstavy o anjeloch sa v priebehu storočí vyvíjali.

Kresťanská ľudová zbožnosť a často i umelecká tvorba urobila z nich figúrky pre deti.

Romano Guardini vo svojom diele *Anjeli v Danteho Božskej komédii* výrazne poukazuje na to, že v chápaní a predstave anjelov sa novodobé ľudstvo ďaleko odchyľilo od správnej cesty. Podoba anjela prešla od čias stredoveku istým „sentimentálnym“ degradovaním. Kto chce chápať, akí vlastne anjeli sú a aké je ich postavenie v kresťanskej existencii, ten musí zabudnúť temer všetko, čo umenie posledných piatich až desiatich storočí vyprodukovalo – o výrobkoch takzvanej zbožnosti už ani nehovoriac – a musí sa najprv poučiť zo Starého zákona.²

V biblickom zjavení anjel nie je dojímavou obrázkovou postavou, ktorá chráni dieťa pred pádom z mosta alebo pred uhryznutím hada. Anjel je prvé Božie stvorenie. Jediným obsahom jeho života je Boh. Jeho bytie spolupôsobí na vytváraní božského života láskou, pohľadom na Boha, chválou Boha a službou Bohu. Žije ako bytosť plne oddaná Bohu a plná Boha. Rozhodnutie na túto úlohu urobil anjel už pri svojom vzniku.³

Zaoberať sa anjelmi vážne je i preto ťažké, lebo sa dostávame na hranice výrazových možností. Uvedomovali si to už veľkí cirkevní učitelia. Preto treba byť opatrní so špekuláciami o počte, druhu, rozdieloch a usporiadaní (chórov) anjelov.

Dnes prevláda sklon opierať sa viacej o Sväté písmo a vyhýbať sa čisto špekulatívnym riešeniam. Zjavené učenie o anjeloch takto slúži k objasneniu pravdy, že „anjeli sú duchovné

¹ Vo východnej cirkvi v Liturgii sv. Jána Zlatoústeho sa kňaz modlí: „[...] Velebíme Ťa aj za túto službu, ktorú si sa rozhodol prijať z našich rúk, hoci Ťa obklopujú tisíce archanjelov a desaťtisíce anjelov, šestorokrídli, mnohooli a na perutiach sa vznášajúci cherubíni a serafíni.“ Potom nahlas zvolá: „Vítaznú pieseň spievajú, prespevujú, jasajú a volajú.“ Ľud na to spieva: „Svätý, svätý, svätý Pán zástupov, plné sú nebesia i zem tvojej slávy, hosanna na výsostiach! Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom, hosanna na výsostiach!“ Následne sa kňaz modlí: „S týmito blaženými mocnosťami, láskavý Vládca, aj my spievame a voláme: Svätý si a presvätý...“ – Porov.: *Svätá božská liturgia nášho otca svätého Jána Zlatoústeho*. Prešov : Spolok biskupa P. P. Gajdiča, 1998, s. 51-52.

² Porov. BOROS, L.: *Vykúpené bytie*. Trnava : Dobrá kniha, 2001, s. 112.

³ Porov.: BOROS, *Vykúpené bytie*, 2001, s. 113.

stvorenia neprestajne oslavujúce Boha a slúžiace jeho spasiteľným plánom, ktoré má s inými stvoreniami: «Anjeli spolupracujú na všetkom, čo je pre nás dobré» (KKC 350).

Sväté písmo nehovorí všetko, čo by sme radi vedeli o anjeloch. Pôvod a funkcia duchovného sveta bude vždy zahalená tajomstvom. Napriek tomu nám hovorí to, čo o nich potrebujeme vedieť. Anjeli – tak dobrí ako aj zlí (démoni) existujú – a to je dôvod, aby sme sa touto témou zaoberali.

1 Existencia, pôvod a počet anjelov

1.1 Terminológia anjela

Slovo „*anjel*“ pochádza z gréckeho slova *angelos*, čo znamená posol; z latinského slova *angelus* (poslaný). Je to preklad hebrejského slova *malak*, ktoré prvotne znamenalo činnosť posielania niekoho a potom aj konkrétnu bytosť (posol, nuncius).

Sv. Augustín hovorí, že slovo „anjel... je názov služby, nie prirodzenosti. Ak sa pýtaš na meno tejto prirodzenosti, je to duch; ak sa pýtaš na službu, je to anjel: podľa toho, čím je, je duch; podľa toho, čo koná, je anjel“ (KKC 329).

„Anjeli sú celou svojou bytosťou Boží služobníci a poslovia. Keďže «ustavične hľadajú na tvár... Otca, ktorý je na nebesiach» (Mt 18, 10), počúvajú na jeho slová a plnia jeho príkazy“ (KKC 330). Svedčí o tom Sväté písmo, ktoré o anjeloch používa rozličné názvy ako: *Jahveho anjel* (Gn 16, 7-14; Ex 3, 2-6); *Anjel Pána* (Mt 1, 20; 24; Lk 1, 11; Sk 5, 19); *Boží synovia* (Gn 6, 2; Jób 1, 6; 2, 1; Ž 29, 1); *Boží anjeli* (Gn 28, 12; Lk 12, 8-9; Jn 1, 51); *sluhovia* (Jób 4, 18); *svätí* (Jób 5, 1; Ž 89, 6; Mk 8, 38; Ef 1, 18); *bytosti plné moci* (Ž 103, 20); *chvály* (2 Pt 2, 10); *nebeské vojsko* (Joz 5, 14).⁴

Slovo „*anjel*“ v bežnom užívaní sa používa o dobrom anjelovi. V teologickom význame sa slovo „*anjel*“ používa pre dobrých anjelov, tiež pre zlých anjelov (démonov).

Vo Svätom písme sa „anjelmi“ (poslami) nazývajú nielen duchovné bytosti, ale aj tí, ktorí dostali od Boha poslanie, napríklad starozákonný kňaz (Mal 2, 7), sv. Ján Krstiteľ (Mt 11, 10).⁵

1.2 Existencia a pôvod anjelov

Takmer všetky národy a všetky kultúry verili viac alebo menej v existenciu anjelských bytostí. Starí Egypťania zhotovovali prepychové hrobky pre svojich mŕtvych a urobili ich nedotknuteľnými, aby tam umožnili prebývať anjelom v priebehu stáročí. Podľa učiteľov islamu každého človeka sprevádzajú najmenej dvaja anjeli. Jeden zaznamenáva dobré skutky, druhý zlé. V skutočnosti dávno pred Mohamedom a bez vzťahu so Svätým písmom viaceré náboženstvá učili o jestvovaní anjelov. Nás však zaujíma čo hovorí o tom Sväté písmo, ktoré pokladáme za zvrchovanú autoritu v tejto otázke.⁶

Skôr, než boli stvorení ľudia, Boh stvoril krásny a rozmanitý svet, ktorý ich mal prijať. Preto pokiaľ ide o stvorenie anjelov, všetky dôvody, ktoré uvádza Sväté písmo, nasvedčujú, že ešte pred stvorením hmotného sveta tu bol rozsiahly svet duchovných bytostí. Nevieme však, kedy boli stvorené. Veríme, že existovali skôr, než bolo stvorené všetko, čo vidíme, a že existujú aj dnes. Vidieť to zo slov, ktoré Boh povedal Jóbovi: „*Keď som zem zakladal, kde si vtedy bol, nože mi to povedz, akže pravdu máš! Vieš ty, kto jej vtedy určil rozmery, kto to obvinul ju s ťaby povrázkom? Do čoho jej stĺpy zapustené sú a kto položil jej kameň uholný, keď si ranné hviezdy zborom spievali a Boží synovia všetci plesali?*“ (Jób 38, 4-7).

Anjeli teda existujú a ich existencia je *pravdou viery* (porov.: KKC 328). Existencia anjelov je istota viery; patrí k jej živému organizmu; a rovnako ako všetky pravdy viery, aj

⁴ Porov.: SLODIČKA, A.: *Theologia Dogmatica Catholica. Theologia Creationis II. (De angelis)*. Prešov : Petra, 2004, s. 3.

⁵ Porov.: PAP, S.: *Naša vira*. Rim : Vydannja JUH, 1990, s. 226.

⁶ Porov.: GRAHAM, B.: *Anjeli – tajomní Boží služobníci*. Bratislava : Medzinárodná biblická spoločnosť – Slovensko, 1996, s. 30.

vedomosť o čisto duchovných Božích tvoroch je pre nás pomocou v živote. Svedčí o tom predovšetkým Sväté písmo.

Svedectvo Písma je také jasné,⁷ aká jasná je jednomyselnosť Tradície. „Boh je obklopený osobnými stvoreniami, ktoré sa odlišujú od ľudí. No Cirkev svojimi dogmatickými výpoveďami o anjeloch bola veľmi zdržanlivá a obmedzila sa na konštatovanie, že existujú a že sú stvorení (Nicejský koncil 325; Štvrtý lateránsky koncil 1215).“⁸

Prvý Nicejský koncil (325) vyhlásil: „Veríme v jedného Boha, Otca všemohúceho, Stvoriteľa všetkých viditeľných a neviditeľných vecí...“ (KKC 328).

Štvrtý lateránsky koncil (1215) tvrdí, že Boh „na počiatku času stvoril z ničoho zároveň obidve stvorenia, duchovné i telesné, totiž anjelské a pozemské“ (DS 800).

Učenie tohto koncilu o stvorení je väčšinou prevzaté Prvým vatikánskym koncilom (1870): „Tento jedine pravý Boh stvoril zo svojej dobroty a všemohúcou silou... na začiatku času rovnakým spôsobom obidva poriadky stvorenia, duchovný a hmotný, t. j. anjelský a pozemský...“ (DS 3002).

Z dogmy o stvorení vysvitá, že anjeli boli stvorení „na začiatku času“, teda majú začiatok, počítaný od okamihu, v ktorom – z Božej stvoriteľskej vôle – dostali jestvovanie.

Stvorenie anjelov dosvedčuje Sväté písmo n e p r i a m o slovami:

„Lebo za šesť dní Pán utvoril nebo a zem, more a všetko, čo je v nich...“ (Ex 20, 11).

P r i a m o:

„V ňom bolo stvorené všetko na nebi a na zemi, viditeľné i neviditeľné, tróny aj panstvá, kniežatstvá aj mocnosti“ (Kol 1, 16). Anjeli sú teda zahrnutí do neviditeľného Božieho stvorenia, pretože všetko bolo stvorené skrze Neho a pre Neho.

Anjeli sú prítomní už od stvorenia (Jób 38, 7) a v priebehu celých dejín spásy, zďaleka i zblízka zvestujú a slúžia Božiemu plánu pri jej uskutočňovaní: zatvárajú pozemský raj (Gn 3, 24); chránia Lóta, keď ho s jeho rodinou vyvádza z Sodomy (Gn 19, 1 – 23); zachraňujú Agar a jej dieťa (Gn 21, 17); zadŕžajú Abrahámovi ruku (Gn 22, 11); svojou službou sprostredkujú Zákon (Sk 7, 53); vedú Boží ľud (Ex 23, 20-23); zvestujú narodenia (Sdc 13) a povolania (Sdc 6, 11-24; Iz 6, 6); pomáhajú prorokom (1 Kr 19, 5).

V rozprávaní o Tobiašovi hrá hlavnú úlohu anjel, ktorý o sebe hovorí: „Ja som Rafael, jeden zo siedmich anjelov, čo sú vždy pripravení predstúpiť pred Pánovu velebu“ (Tob 12, 15).

V Novom zákone od vtelenia až po nanebovstúpenie je život vteleného Slova obklopený službou anjelov. „Slúžia mu najmä pri plnení jeho poslania spasit' ľudí“ (KKC 351).

Keď Boh „uvádza prvorodeného na svet, hovorí: «Nech sa mu klaňajú všetci Boží anjeli.»“ (Hebr 1, 6). V opise Kristovho narodenia sa spomínajú nebeské zástupy, ktoré vedia Boha (Lk 2, 13-14). Anjeli ochraňujú Ježišovo detstvo (Mt 1, 20; 2, 13; 19); posluhujú Ježišovi na púšti (Mk 1, 13; Mt 4, 11); posilňujú ho v smrteľnej úzkosti (Lk 22, 43), hoci by ho mohli vyslobodiť z rúk nepriateľov (Mt 26, 53), ako kedysi vyslobodili Izrael (2 Mal 10, 29 – 30; 11, 8).

Anjeli aj evanjelizujú (Lk 2, 10), keď oznamujú dobrú zvesť o Kristovom vtelení (Lk 2, 8-14) a zmŕtvychvstání (Mk 16, 5-7). Budú pri Kristovom návrate, ktorý oznamujú (Sk 1, 10-11) a budú mu posluhovať pri súde (Mt 13, 41; 24, 31; Lk 12 12, 8-9). „Dovtedy, čiže do Kristovho návratu, celý život Cirkvi má úžitok z tajomnej a účinnej pomoci anjelov“ (KKC 334).

⁷ S menom anjel sa stretávame v Starom zákone viac ako stokrát, v Novom zákone viac ako stošesťdesiatkrát. - Porov.: BOICE, J. M.: *Základy kresťanskej víry*. Praha : Návrat domů, 1999, s. 138.

⁸ SLODIČKA, *Theologia Dogmatica Catholica. Theologia Creationis II. (De angelis)*, 2004, s. 4.

Ich chválospev pri Kristovom narodení (Lk 2, 14) neprestáva zaznievať v oslavnom speve Cirkvi. Vo svojej liturgii sa pripája k anjelom, aby sa klaňala trojsvätému Bohu,⁹ alebo aj v „*Hymne cherubínov*“.¹⁰ Osobitne slávi spomienku niektorých anjelov.¹¹

Tradičia je od počiatku jednomyselná v tom, že jestvujú anjeli, ktorí boli stvorení Bohom. Nie sú v dosahu nášho obyčajného vnímania; žijú v tajomnom svete.

Keby sme sa opýtali niektorého jednoduchého kresťana niečo o nebi, iste by začal: „Nebo je tam, kde sú anjeli.“ Nebo a anjeli patria v kresťanskej predstave skutočne dohromady, Ježiš Kristus výslovne povedal: V nebi budete ako anjeli.¹² Preto je odpoveď jednoduchého veriaceho, i keď nie vyčerpávajúca, ale určite správna. Uvádza nás na stopu. Keď premýšľame o anjelských bytostiach, o krok sa približujeme k tej skutočnosti, ktorú voláme nebo, kde budeme všetci ako anjeli.¹³

Ich existencia nikdy nebola problémom vo Svätom písme.

„Celé Sväté písmo je tak plné účinkovania anjelov, že je až divné, prečo ich tak veľa kresťanských organizácií pokladá iba za ozdoby na sväté obrázky.“¹⁴

Vo svojom zjavení vo Svätom písme nám Boh povedal veľa vecí na túto tému. Preto boli teológovia už stáročia jednomyselní v potvrdzovaní významu *angelológie* (t. zn. systematického výkladu biblického učenia o anjeloch).

Starokresťanskí apologeti pripomínajú pri obhajobách na námietky ateizmu aj vieru v existenciu anjelov. Bol to najmä sv. Justín¹⁵ a Atenagoras.¹⁶

Prvú monografiu o anjeloch napísal v roku 500 Dionýz Areopagita s názvom *O nebeskej hierarchii*, kde vymenováva a opisuje anjelov vo svojich zboroch, ktorí zaplňajú priestor medzi Bohom a Cirkvou. Začína s podstatou a vlastnosťami anjelov a potom prechádza k ich rozdeleniu na trikrát tri chóry.

Medzi latinskými Otcami sa sv. Augustín pomerne najviac zaoberal životom, službou a prirodzenosťou anjelov.¹⁷ Tiež sv. Gregor Veľký. Od neho pochádza známa veta: „Jestvovanie anjelov a archanjelov dosvedčuje takmer každá stránka Svätého písma.“¹⁸

1.3 Počet anjelov

Počet anjelov sa vo Svätom písme uvádza veľmi všeobecne, a preto v tejto otázke nevieme nič presného.

Podľa výpovedí Svätého písma ich počet je veľmi veľký. Prorok Dávid hovorí, že ich veľké množstvo sa pohybuje po vesmírnych cestách uprostred hviezd: „*Božích vozov sú desaťtisíce tisícov*“ (Ž 67, 18). Anglický komentátor Matthew Henry na túto tému hovorí: „Tieto Božie vozy sú anjeli, používaní proti jeho nepriateľom, sú to tiež prepravné vozy, ktoré používa pre svojich priateľov, ako to urobil v Eliášovom prípade... Sú to nádherné koče ukazujúce jeho moc a slávu. Je ich veľa, pretože 20 tisíc treba násobiť tisíce a tisíce ráz.“¹⁹

⁹ Svätá božská Liturgia nášho otca svätého Jána Zlatousteho. Prešov, 1998, s. 51.

¹⁰ Svätá božská Liturgia nášho otca svätého Jána Zlatousteho, 1998, 41.

¹¹ V byzantskej liturgii je to zvlášť sviatok Zbor svätého archanjela Michala a ostatných beztelesných mocností, ktorý vyjadruje, že je oslavou všetkých anjelov - 8. november; Zázrak sv. Michala – je spomienkou na zázračnú ochranu chrámu v Kolosách; – 6. september; Zbor svätého archanjela Gabriela – 26. marec; Pondelok je zasvätený všetkým nebeským beztelesným mocnostiam.

¹² „Pri vzkriesení sa ľudia neženia, ani nevydávajú, ale sú ako anjeli v nebi“ (Mt 22, 30; Mk 12, 25).

¹³ Porov.: Boros, *Vykúpené bytie*, 2001, s. 112.

¹⁴ SHEED, F. J.: *Teológia*. Rím : SÚSCM, 1969, s. 51.

¹⁵ *Apologia* I, 6.

¹⁶ *Supplicatio pro christianis* 10; porov.: RJ 34, 83, 85, 164.

¹⁷ *De civitate Dei* 11, 9, 32; 12, 1-3.

¹⁸ *Homilia 33 in Evang.* N. 7.

¹⁹ GRAHAM, B.: *Anjeli – tajomní Boží služobníci*, 1996, s. 29.

Kniha proroka Daniela spomína „tisíce a tisícov“ a „desaťtisíce desaťtisícov“ (Dan 7, 10). V Novom zákone svätý Ján popisuje „myriady myriád a tisíce tisícov“ (Zjv 5, 11) v službe Božieho Baránka sediaceho na tróne. O myriadách anjelov hovorí aj svätý Pavol v Liste Hebrejom (Hebr 12, 22). Matúšovo evanjelium spomína „dvanásť plukov anjelov“ (Mt 26, 53).

Rôzne biblické mená naznačujú odstupňovanie a poriadok medzi anjelmi.²⁰

Podľa Svätého písma by bolo možné prijať, že sú určité rozdiely medzi anjelmi v dokonalosti ich bytia.²¹

Na základe biblických pomenovaní teológovia od Pseudo-Dionýza (*O nebeskej hierarchii*) rozlišujú tri hierarchie anjelov a v každej z nich sú tri chóry alebo rady anjelov. *Nižšia hierarchia*: anjeli, archanjeli, kniežatstvá; *stredná hierarchia*: panstvá, mocnosti, sily; *vyššia hierarchia*: serafíni, cherubíni, tróny. Toto rozdelenie uznáva tiež sv. Cyril Jeruzalemský a sv. Gregor Veľký.²² Treba však povedať, že Božie zjavenie sa nezaujíma o detailné predstavy (mená, počet, hierarchia anjelov a pod.).

Rozdelenie anjelského sveta do deviatich chórov nie je pravdou viery, ale slobodnou teologickou mienkou.²³ Najnovší Katechizmus Katolíckej cirkvi sa o tomto rozdelení anjelov vôbec nezmieňuje.

1.4 Mená anjelov

Zo Svätého písma vieme, že anjeli dostávajú aj vlastné mená, aby sa ich názvom označovalo, akej činnosti sú schopní. Poznáme mená troch anjelov, ktorí v kresťanskej tradícii dostali názov *archanjeli*.²⁴ Sú to:

Rafael (z hebr. *Rafá-el*). Je to „jeden zo siedmich anjelov, čo sú vždy pripravení predstúpiť pred Pánovu velebu“ (Tob 12, 15). Jeho biblické meno sa spomína iba v knihe Tobiašovej, keď bol poslaný uzdraviť starého Tobiaša, a Sáru, manželku Tobiaša mladšieho, oslobodiť od zloducha Asmodeja (Tob 3, 17). V tej istej knihe sa spomína ako sprievodca a ochranca mladého Tobiaša na ceste do Ekbatany (Tob 5, 4).

Michal (z hebr. *mika-el* – kto ako Boh?) – jeden z mála anjelov, ktorých Sväté písmo spomína menom a opisuje ich zásah do histórie ľudstva (Dan 12, 1; Júd 1, 9; Zjv 12, 7-9). Je označovaný ako „archanjel“, to znamená hlava svätých anjelov. Od prvých čias kresťanstva sa uctieval ako „knieža nebeského vojska“ a ochranca Cirkvi.²⁵

Gabriel (z hebr. *gabri-el* – Božia moc, Boží muž) – jeden zo siedmich archanjelov.²⁶ Objavuje sa po prvý raz v knihe Daniel (8, 15-16). Vidíme ho, ako oznamuje Božie videnie,

²⁰ Billy Graham vo svojom diele *Anjeli – tajomní Boží služobníci* v tejto súvislosti poznamenáva: „Nemôžeme študovať otázku anjelov bez toho, že by sme si neuvedomili ich hierarchické usporiadanie. Zdá sa, že sú medzi nimi zjavné rozdiely v autorite a sláve...“ Nakoniec však dodáva: „Možno celý zoznam anjelských stupňov je mylný, ale môžeme prijať to, že anjeli sa rozlišujú v moci“ (s. 51).

²¹ „Lebo v ňom bolo stvorené všetko na nebi a na zemi, viditeľné i neviditeľné, tróny aj panstvá, kniežatstvá aj mocnosti“ (Kol 1, 16). – „Aká nesmierne veľká je jeho moc pre nás veriacich [...], ktorú dokázal na Kristovi, keď ho vzkriesil z mŕtvych a v nebi posadil po svojej pravici nad každé kniežatstvo, mocnosť, silu a panstvo...“ (Ef 1, 19-21).

²² Porov.: SLODIČKA, A.: *Theologia Dogmatica Catholica. Theologia Creationis II. (De angelis)*, 2004, s. 14.

²³ „Táto hierarchia, s neustálymi menlivými stupňami, nemá charakter pevnej náuky, ale je to druhoradá zložka s nestálymi kontúrami...“ – Porov.: KOLEKTÍV autorov: *Slovník biblickej teológie*. Trnava : Dobrá kniha, 2003, s. 17.

²⁴ S konkrétnym menom *archanjel* sa stretávame iba u archanjela Michala (porov.: Júd 1, 9). Vo všeobecnosti – bez udania mená – sa s ním stretávame v Prvom liste sv. Pavla Solúnčanom (4, 16).

²⁵ Vo východnom obrade sviatkov sv. archanjela Michala (spolu so všetkými anjelmi – beztelesnými mocnosťami) je 8. novembra. V západnom obrade (spolu s archanjelmi Gabrielom a Rafaelom) je 29. septembra.

²⁶ Porov.: VNUK, F.: *Príručný slovník kresťanstva*. Bratislava : SMARAGD, 2003, s. 99.

týkajúce sa „posledných časov“. Boh ho zo svojho nebeského hlavného stanu poveril, aby priniesol Danielovi posolstvo, aby mu zjavil Boží plán v dejinách: „*Rozumej, syn človeka, lebo videnie sa vzťahuje na konečný čas*“ (Dan 8, 17). Bol Božím poslom k Zachariášovi (Lk 1, 11-20) a k Panne Márii (Lk 1, 26-38). Uctieujú ho aj Židia i mohamedáni.

Tu možno povedať, že jestvuje veľký počet anjelských zástupov, ktorým neboli dané žiadne konkrétne mená. Sú však označené ako „*vyvolení anjeli*“ (1 Tim 5, 21), na rozdiel od tých anjelov, ktorí spolu so satanom zhrešili a tak odpadli od svojho pôvodného stavu.

2 Prirodzenosť a vlastnosti anjelov

1.1 Duchovnosť anjelskej prirodzenosti

„Prirodzenosť anjelov je duchovná.“ Je to pravda viery (porov.: KKC 328).

Tak to deklaroval Štvrtý lateránsky koncil (1215)²⁷ a Prvý vatikánsky koncil (1870).²⁸ Obidva koncily rozlišujú stvorenie duchovných a telesných bytostí a stvorenie duchovných, teda netelesných bytostí, považujú za stvorenie anjelov (porov.: KKC 328).

Prirodzenosť anjelov je čisto duchovná, t. j. slobodná od akejkoľvek hmotnosti. Podľa svojej podstaty sú teda anjeli bytosti čisto duchovné, celkom nehmotné, fyzicky jednoduché. Svojou prirodzenosťou prevyšujú prirodzenosť ľudí (ľudská prirodzenosť je zložená z ducha a tela). V nadprirodzenom poriadku však človek môže prevyšovať anjela. Tak Kristus - človek - nekonečne prevyšuje všetkých anjelov a Panna Mária - hoci je len ľudskou osobou - je kráľovnou aj anjelov.

Každý anjel je kompletná, jedinečná, rozumná a svojprávna podstata, t. j. bytosť osobná. Ako osoba je každý anjel nositeľom svojej podstaty, svojich vlastností a svojej činnosti.

Sväté písmo výslovne označuje anjelov ako duchov. Svätý Pavol ich nazýva neviditeľnými (Kol 1, 16). I keď sa zjavujú ľuďom, nezjavujú sa takými, akými sú vo svojej podstate, ale tak, aby boli pre ľudí viditeľní. Zjavenie sa anjelov možno vysvetliť nejakým prechodným, zdanlivým telom alebo víziami obraznosti a podobami vo sne.

V Knihe Múdrosti keď kráľ Šalamún hovorí o Božej múdrosti, hovorí aj o Bohu, ktorý je „*penikajúci všetkých duchov*“ (Múd 7, 23).

Keď v Druhej knihe Makabejskej sa Boh vhodne označuje ako „*Pán duchov*“, t. j. anjelov, lebo on spôsobil anjelské zjavenie (porov.: 2 Mak 3, 24).

V Novom zákone hovorí sv. Matúš, že k Ježišovi prinášali „*mnohých posadnutých zlými duchmi*“ (Mt 8, 16).

Podľa sv. Lukáša Ježiš uzdravil všetkých, „*ktorých trápili nečistí duchovia*“ (Lk 6, 18).

Tu treba dodať, že aj padlí anjeli, teda zlí duchovia, sú myslení ako nehmotné bytosti.²⁹

Zo Svätého písma však vieme, že anjeli ako duchovné bytosti sa zjavujú viditeľne, keď je to potrebné. Môžu sa ľubovoľne zjaviť alebo zmiznúť. Myslia, cítia, prejavujú pohnutie, majú vôľu. Anjeli sa musia stať viditeľnými a prijať ľudskú podobu, aby splnili svoje poslanie. Svätý Pavol v Liste Hebrejom píše: „*Či nie sú všetci služobnými duchmi, poslanými slúžiť...*“ (1, 14). Ale videl už niekto anjela? Predsa však vieme, že v priebehu dejín Boh používal na prejavenie svojej duchovnej prítomnosti rozličné spôsoby. Tak napr. pri Ježišovom krste Boh Duch Svätý bol prítomný v podobe holubice (porov.: Mt 3, 16). Podobne chcel Boh prejavíť svoju prítomnosť prostredníctvom svojich anjelov, týchto bytostí nižšej hodnosti, ktorým dal moc prijať viditeľnú podobu pred očami ľudí.

V knihe Daniel čítame: „*Môj Boh poslal svojho anjela a zavrel pysky levom...*“ (6, 22). V tej jame Danielove oči zrejme vnímali prítomnosť anjela, ktorého moc držala na uzde silu divých zvierat. Vo väčšine prípadov, keď sa anjeli dávajú vidieť, sú takí nádherní, žiaria takou výraznou krásou, že ľudia, ktorí sú svedkami ich zjavenia, sú tým ako omráčení.

²⁷ DS 800.

²⁸ DS 3002.

²⁹ Porov.: „*Lebo nás nečaká zápas s krvou a telom, ale s kniežatstvami a mocnosťami, s vládcami tohto temného sveta, so zloduchmi v nebeských sférach.*“ (Ef 6, 12).

Zo Starého zákona však vieme, že vždy, keď sa objaví anjel, ide o niečo sväté, vznešené, ale zároveň strašné a budiace hrôzu.³⁰ Nový zákon už zmierňuje hrôzu a nezvyknutosť človeka na anjelské bytosti. Ale i tu sa im ponecháva čosi, čoho sa človek obáva. Keď sa pri kadidlovom oltári zjavuje Zachariášovi anjel (Lk 1, 11), keď vojde k Panne Márii (Lk 26, 26-38), keď v žiare Božej nádhery zastane pred betlehemskými pastiermi (Lk 2, 9-13), alebo keď vo veľkonočné ráno v otvorenom hrobe s planúcou tvárou prehovorí k ženám, zakaždým je jeho prvým upozornením: *Neboj sa!*³¹

Preúžasnu mocou obdarených anjelov stretávame v Zjavení sv. Jána (5, 2 a i). Podľa Zjavenia anjeli teda nie sú slabé, dojemné, peknučké a ľúbezne stvorenia. Ich výzor natoľko presahuje všetko ľudské chápanie, že keď vstupujú do sféry nášho bytia, priam sa ich hrozíme.

Anjel, ktorý odvalil kameň od Ježišovho hrobu, nebol len oblečený do bieleho rúcha, ale žiaril ako blesk (porov.: Mt 28, 3). Strážnici sa z neho triasli od strachu a ostali ako mŕtvi. Okrem toho bol tento kameň veľmi ťažký a nemohol ho odstrániť človek sám. Zdá sa však, že anjel nemal problém s jeho odvalením.

Abrahám, Lót, Jakub a iní ťažko rozpoznali anjelov, ktorí mali Božie povolenie zjaviť sa v ľudskej podobe. Jakub však predsa ihneď spoznal Božích anjelov, ktorých stretol: *„Aj Jakub šiel svojou cestou. Tu ho stretli Boží anjeli. Keď ich Jakub videl, povedal: «To je tábor vojov. Preto nazval toto miesto Mahaim»*³²“ (Gn 32, 2-3).

Prítomnosť anjela môže niekedy spozorovať aj neveriaci. Vieme to z príbehov mládencov v ohnivej peci. Títo odmietli poslúchať a vzývať kráľa Babylonu. Keď odmietli poslušnosť, neboli za živa spálení v rozpálenej peci, pretože ich anjel ochránil a nedovolil, aby zhoreli. Anjel sa s nimi spojil uprostred plameňov a zbadal ho aj kráľ, ktorý zvolal. *Ja vidím štyroch rozpútaných mužov prechádzať sa uprostred ohňa...*“ (Dan 3, 92).

Avšak podľa Svätého písma sú anjeli najčastejšie neviditeľní pre ľudské oči.

Z dokonalosti anjelskej podstaty vyplývajú primerané prirodzené vlohy a vlastnosti anjelov. Tieto (keďže patria k prirodzenosti každého anjela), zostávajú aj v zlých anjeloch, ale ich použitie môže byť rôznymi činiteľmi hatené. Prirodzené vlastnosti anjelov sú:

- nesmrteľnosť
- rozum a dokonalé prirodzené poznanie
- slobodná vôľa a moc.

Niektorí Otcovia - medzi nimi i sv. Augustín - mali nemalé ťažkosti s pojmom stvoreného ducha (porov.: Gn 6, 2). A stvorená bytosť bez akejkoľvek hmoty sa im zdala nemožnou. Iní, ako napr. Euzébius Cezarejský, Gregor Nazianský, Gregor Veľký a i., uznávali čistú duchovnosť anjelov.

Sv. Gregor Veľký napríklad hovorí:

„Anjel je len duch, kým človek je duch a telo.“³³

2.2 Prirodzená nesmrteľnosť anjelov

Anjeli sú svojou prirodzenosťou nesmrteľní. Neumierajú, aj keď boli stvorení. Pretože boli stvorení, nie sú veční.

³⁰ S ohnivým mečom strážili cestu k stromu života (Gn 3, 24); oznámili zničenie Sodomy a Gomory (Gn 19, 1-29); Jakubov zápas (Gn 32, 23-33) a i.

³¹ Porov.: BOROS, *Vykúpené bytie*, 2001, s. 114.

³² Mahanaim = bojisko, tábor, vojsko. Meno sa zachovalo v dnešnom Mahne.

³³ *Moralia* IV. 3, 8.

Táto ich prirodzená nesmrteľnosť vyplýva z ich čirej duchovnosti anjelskej prirodzenosti. Sú nehmotní, nepozostávajú z fyzických čiastok, a tak nepodliehajú podstatnej zmene, ktorá znamená stratu života:

„Už ani umrieť nemôžu, lebo sú ako anjeli“ (Lk 20, 36).

Blaženosť dobrých anjelov a zavrnutie zlých má podľa svedectva Svätého písma trvať večne:

„Lebo vám hovorím, že ich anjeli v nebi ustavične hľadajú na tvár môjho Otca, ktorý je na nebesiach“ (Mt 18, 10).

„Odíďte odo mňa, zlorečení, do večného ohňa, ktorý je pripravený diablove a jeho anjelom!“ (Mt 25, 41).

2.3 Rozum, vôľa a moc anjelov

- *Anjeli ako duchovné bytosti majú rozum a slobodnú vôľu.*

V dôsledku čirej duchovnosti ich prirodzenosti rozumom poznávajú a vôľou chcú dokonalejšie ako ľudia, ale podstatne nedokonalejšie ako je nekonečné Božie poznanie a jeho vôľa.

Toto dokonalé poznanie je im vrodené.

Každý anjel podľa stupňa svojej bytostnej dokonalosti bez učenia prirodzene poznáva Boha, seba, iné tvory a zákony prírody. Avšak toto prirodzené anjelské poznanie Boha nie je videním Boha, lebo nijaký tvor nemôže svojimi prirodzenými silami vidieť Boha priamo. Teda prirodzene poznáva anjel jestvovanie Boha a jeho vlastnosti prostredníctvom svojej podstaty, totiž zo svojho jestvovania a zo svojich vlastností.

Svojím prirodzeným rozumom však anjel nepozná:

Nadprirodzené Božie tajomstvá:

„Ved' kto z ľudí vie, čo je v človeku, ak nie duch človeka, ktorý je v ňom? Tak ani čo je v Bohu, nepozná nik, iba Boží Duch“ (1 Kor 2, 11).

Nemá poznanie srdca a jeho tajomstiev, keď človek – alebo iný anjel – navonok nijako neprezradí. Poznáme to zo Šalamúnovej modlitby, v ktorej hovorí Bohu:

„Zasiahni a daj každému podľa jeho cesty, ved' poznáš jeho srdce. Lebo len ty poznáš srdce synov človeka“ (1 Kr 8, 39).

Nedokáže s istotou predvídať slobodné budúce skutky tvorov:

„Lebo ja som Boh a iného niet; Boh, a niet mi podobného. Od začiatku oznamujem budúcnosť a odpradáva, čo sa ešte nestalo...“ (Iz 46, 9n).

Napriek svojmu obrovskému poznaniu anjeli určite nie sú vševediaci. Oni nevedia všetko, nie sú ako Boh. Ježiš hovoril o obmedzení anjelského poznania, keď rozprával o čase svojho návratu:

„Ale o tom dni a o tej hodine nevie nik, ani nebeskí anjeli, ani Syn, iba sám Otec“ (Mt 24, 36).

Spôsob poznania anjelov je podľa ich duchovnej prirodzenosti čisto duchovný. Získavajú duchovné pojmy nie ako človek abstrakciou z poznania zmyslového, ale prijímajú ich hneď pri svojom stvorení zároveň s prirodzenou poznávacou schopnosťou.

Anjeli poznávajú Boha prirodzeným spôsobom len nepriamo z pozorovania dokonalosti stvorení a zvlášť svojou vlastnou dokonalosťou.

- *Anjeli majú vynikajúcu slobodnú vôľu.*

Slobodná vôľa anjelov je dôsledkom ich rozumnosti a zodpovednosti. Je primeraná spôsobu ich veľkého poznania.

Podľa Svätého písma niektorí anjeli zhrešili. To by bolo bez vnútornej slobody nemožné. Teda slobodná vôľa zapríčinila pád zlých anjelov a ich večné zavrnutie: „Ved' Boh neušetril ani anjelov, keď zhrešili...“ (2 Pt 2, 4).

Vôľa anjelov je silnejšia ako ľudská a môže ovplyvňovať hmotu spôsobom pre človeka užitočným alebo škodlivým. Napr. vyslobodenie sv. Petra z väzenia (porov.: Sk 12, 7).³⁴

Anjeli sa môžu zhovárať, svoje pojmy si môžu vzájomne prejavovať. To sa však deje samozrejme len duchovne. Keď jeden anjel chce druhému prejavovať svoju myšlienku, ten druhý ju už zbadá a on zasa podobne odpovie. Teda svojou vôľou dáva najavo svoje myšlienky.

- *Moc anjelov je veľká.*

Anjeli nemôžu vykonať všetko, čo chcú, pretože by to znamenalo ich všemohúcnosť. Sú viazaní riadením Božej prozreteľnosti.

Avšak anjeli svojou prirodzenosťou sú povýšení nad všetko stvorenie a sú aj dokonalejší vo svojej moci. Nad ľuďmi majú prevahu svojou silou a mocou:

„*Kým ani anjeli, hoci sú väčší čo do sily a moci...*“ (2 Pt 2, 11).

Napriek tomu nemajú moc stvoriť, ktorá prináleží jedine Bohu a moc konať zázraky v užšom zmysle slova.

Podľa zákonov, ktoré Boh určil pre poriadok prirodzený a nadprirodzený, anjeli môžu pôsobiť tak na svet hmotný, ako aj na ľudí. Ale bez Božieho rozkazu a dovolenia nemôžu ľubovoľne zasahovať do zákonov.

Môžu pôsobiť na ľudského ducha – ako to u sv. Jozefa urobil anjel vo sne (porov.: Mt 1, 20; 2, 13). Alebo ako diabol vnukol Judášovi myšlienku, aby zradil Ježiša (porov.: Jn 13, 2; Lk 22, 3).

- *Anjeli nemajú ani priestorovosť ani rozmery.*

Anjeli nie sú nesmierni a ani všadeprítomní. To znamená, že anjel je prítomný v tom priestore, kde účinkuje. Sú v istom čase len na jednom mieste. Ako ľudská duša v tele.

Anjel je celý v určitom priestore a celý zároveň vo všetkých častiach toho istého priestoru. Anjel je prítomný celou svojou podstatou v každom bode toho priestoru a miesta, kde účinkuje, lebo anjel nemá priestorové rozmery, ako ich majú hmotné bytosti.

O tom, či anjel môže byť súčasne na viacerých miestach, či môže prejsť priestorom - keď chce prejsť z jedného miesta na druhé – nám Božie zjavenie nehovorí nič. Je to otázka filozofického charakteru – teológovia na to odpovedajú rôzne.

³⁴ Porov.: Mt 28, 2 – 3; Jn 5, 4. Tiež knihy *Daniel*, *Jób*, *Tobiáš*.

3 Nadprirodzené povýšenie a skúška anjelov

3.1 Povýšenie do stavu milosti

Všetci anjeli dostali posväcujúcu milosť. Tým boli povýšení do nadprirodzeného poriadku. Boli povolaní k tomu, aby dosiahli nebeskú blaženosť, ktorá pozostáva vo videní Boha.³⁵

Táto pravda síce nie je výslovne definovaná ako článok viery, ale je jasne obsiahnutá vo Svätom písme. O dobrých anjeloch hovorí, že sú „Boží synovia“ (Jób 38, 7); „svätec“, ktorý „zostúpil z neba“ (Dan 4, 10; 8, 13); „anjel svetla“ (2 Kor 11, 14). Takto môžeme pochopiť, prečo sa stali ideálom mníchov. Na kresťanskom Východe sa dodnes nazýva rehoľný stav „anjelský život“, teda život tých, ktorí sa usilujú žiť podľa ducha, a nie podľa tela.

Absolútne nutnou podmienkou k dosiahnutiu videnia Boha je mať posväcujúcu milosť. Posväcujúca milosť, ktorou sa stvorená osoba stáva Božím dieťaťom a dedičom nebeskej blaženosti, je aj pre anjela nadprirodzený, nezaslúžený dar, teda milosť.

Pápež Pius V. zavrhol tento omyl, ktorý hlásal Michal de Bay (Baius)³⁶ v súvislosti s učením o viere, že večná blaženosť pre dobrých anjelov je odmena za ich prirodzené dobré skutky a nie milosť (DS 1903).

Povýšenie anjelov do stavu milosti potvrdzujú aj Svätí Otcovia. Bol to napr. sv. Augustín³⁷, sv. Tomáš Akvinský a i.

Sv. Ján Damascénsky učí:

„Skrze Logos boli všetci anjeli stvorení a Svätým Duchom vo svätosti zdokonalení; stali sa účastnými milosti osvietenia, ako to zodpovedá ich hodnosti a postaveniu.“³⁸

Kedy ju dostali, teda pokiaľ ide o časový okamih, všeobecná mienka medzi Otcami je tá, že ju dostali hneď pri stvorení (sv. Peter Lombardský). Stredoveká františkánska škola učila, že anjeli boli stvorení bez nadprirodzeného charakteru a že sa pomocou pomáhajúcej milosti mali pripraviť na prijatie posväcujúcej milosti. Prijatie tejto milosti sa dostalo len dobrým anjelom. Podľa sv. Tomáša Akvinského anjeli boli stvorení v stave posväcujúcej milosti. Pre tento názor svedčí skutočnosť, že padnutí anjeli hriechom stratili posväcujúcu milosť, ktorú si dobrí anjeli uchovali. Najmä preto, že ak anjeli boli stvorení k nadprirodzenému cieľu, potom museli mať posväcujúcu milosť, lebo bez nej je absolútne nemožné tento cieľ dosiahnuť.

3.2 Skúška anjelov

Anjeli boli najprv v stave putovania (*in statu viae*), v ktorom si svojou spolupracou s milosťou mali zaslúžiť blažené videnie Boha vo svojom konečnom stave. Boli teda podrobení skúške. Toto učenie vyplýva:

- z náuky Otcov, že dobrí anjeli si zaslúžili blaženosť;
- zo skutočnosti hriechneho pádu jednej časti anjelov;
- z porovnania s podobnou skúškou prarodičov.

Príbeh o páde anjelov sa v Biblii priamo nerozpráva, ale časom sa vyvinul z rozličných iných textov. Pravda, zlí duchovia v Biblii vystupujú. Na začiatku menej, no

³⁵ „...anjeli v nebi ustavične hľadajú na tvár môjho Otca, ktorý je na nebesiach“ (Mt 18, 10).

³⁶ MICHAL de BAY (1513-1589), leuvenský profesor. V roku 1567 bolo pápežom Píom V. odsúdených jeho 79 viet, ktoré boli silne ovplyvnené protestantským učením.

³⁷ V diele *De civitate Dei*.

³⁸ *De fide orthodoxa*. II. 3.

postupne vidno čoraz zreteľnejšie, že okrem dobrých anjelov sú aj duchovné bytosti, ktoré sú zlé a ktoré pôsobia na svet i na človeka a ohrozujú ho.³⁹

Dobří anjeli, ktorí v skúške obstáli, za odmenu vstúpili do nebeskej blaženosti. Dostali tzv. „svetlo slávy“, ktorým „ustavične hľadajú na tvár“ Boha Otca (Mt 18, 10). Sú účastní na večnej blaženosti (porov.: Tob 12, 15; Hebr 5, 11; 7, 11).

Na druhej strane zlí anjeli, ktorí v skúške neobstáli, nielenže nedostali svetlo slávy, ale svojím ťažkým hriechom stratili posväcujúcu milosť a upadli do večného zatratenia. Podľa prirodzenosti boli stворení dobrí, „ale oni sami sa stali zlými“ (DS 80; porov.: KKC 391).

„V nijakom prípade sa však nedá povedať, že Boh stvoril Satana. Príbeh o páde Lucifera, ktorý postupne dozrieval vo vedomí kresťanov, chce priamo povedať, že zlé duchovné moci – ktoré sa vyskytujú v okolí Ježiša pri vyhánaní diabla celkom zreteľne – nie sú ako také stворené Bohom. Boh stvoril iba dobro.“⁴⁰ O žiadnom zlu sa teda nedá dokázať, že by mohlo pochádzať od Boha. Preto aj všetci anjeli boli stворení ako dobrí. Jednoducho z toho dôvodu, že Boh je absolútne dobro a žiadne zlo nemôže mať v ňom svoj zdroj.

Tu si možno položiť otázku, ako je možné, že v dokonalom Božom vesmíre prišlo k takémuto konfliktu. Svätý Pavol o tom hovorí ako o „tajomstve nepravosti“ (2 Sol 2, 7). K tejto téme nemáme všetky potrebné informácie, ale jedno vieme: anjeli, ktorí padli, padli preto, že zhrešili proti Bohu. Vyplýva to aj zo slov sv. Petra: „Boh neušetřil ani anjelov, keď zhrešili, ale zvrhol ich do tmavých priepastí podsvetia a dal ich strážiť až do súdu“ (2 Pt 2, 4). Paralelné miesto v Liste sv. Júdu pripisuje zodpovednosť za tento omyl samotným anjelom: Anjeli „si nezachovali svoju dôstojnosť a opustili svoj prýbytok“ (1, 6).

Mienka mnohých Otcov, že anjeli boli stворení v stave slávy, je nezlučiteľná so skutočnosťou pádu zlých anjelov. V boji s gnosticizmom⁴¹ kresťanskí myslitelia dokázali, že každá vec bola stворená dobrá, aj satan, padlý anjel, padol vlastnou vinou. Vyvrátili aj blud perzského filozofa menom Mani (manicheizmus),⁴² podľa ktorého dva rovnaké večné a nestvoréné zdroje vecí: svetlo a pravda sú na rovnakej úrovni ako tma a lož, a preto nemá význam proti ním bojovať.

Podľa sv. Tomáša Akvinského⁴³ zlí anjeli nikdy nevideli Boha. Je to samozrejme, lebo keby boli videli Boha, neboli by zhrešili. V okamihu stvorenia boli síce aj oni šťastní v láske k Bohu, podobne ako prví ľudia v raji. Táto láska totiž vyplýva z posväcujúcej milosti, ktorú všetci anjeli dostali pri stvorení. To však ešte nebola definitívna nadprirodzená blaženosť, ktorá vyplýva z videnia Boha.

³⁹ RATZINGER, J.: *Boh a svet*. Trnava : SSV, 2002, s. 102.

⁴⁰ RATZINGER, J.: *Boh a svet*, 2002, s. 102.

⁴¹ *Gnosticizmus* (gr. *gnosis* = vedomosť, poznanie) – nábožensko-filozofický smer v 2. storočí. Bol zmiešaninou kresťanských a pohanských prvkov. Vychádzal z pohanstva a hlásal dosiahnutie spásy poznaním. Jeho stúpenci sa hlásili k dualizmu. Podľa nich svet ako dielo nižšieho boha Demiurga je zlý, nedokonalý a nepriateľský voči všetkému, čo je duchovné. Kristus je iba poslom Najvyššieho Boha, ktorý nemal ľudské telo, ani nezomrel na kríži, ale priniesol poznanie (*gnosis*) pre cestu k spásu. Hnutie malo niekoľko učiteľov (Valentinus, Basilides, Marcion atď.) a každý mal odlišnú interpretáciu gnosticizmu. – Porov.: VNUK, F.: *Príručný slovník kresťanstva*. Bratislava : Smaragd, 2003, s. 101.

⁴² *Manicheizmus* – bludné učenie, rozšírené najmä v 3. a 4. storočí. Pomenovanie sa odvodzuje od zakladateľa Maniho (Manes, 215-275), ktorý pochádzal z Perzie. Manicheizmus bol dualistický systém, založený na odvekom konflikte sveta a tmy, dobra a zla. Mal vplyv aj na niektoré neskoršie heretické hnutia (napr. albigeni, bogomili a pavliciáni). Najdlhšie sa udržal v strednej Ázii a zanikol asi v 10. storočí. – Porov.: VNUK, F.: *Príručný slovník kresťanstva*. Bratislava : Smaragd, 2003, s. 176.

⁴³ *Summa theologiae* I 64, 1 ad 4.

4 Pád do hriechu a zavrnutie zlých anjelov

4.1 Pád do hriechu

Podľa Svätého písma existuje množstvo padlých anjelov, ktorí sa pod vládou satana usilujú klásť odpor Božej vláde a škodiť veriacim. Disponujú veľkou a ničivou silou. Ich pôsobenie zapríčiňuje človekovi i spoločnosti veľké škody duchovnej ako aj fyzickej povahy (porov.: KKC 395). Vidíme to z uzdravenia posadnutého v Gergeze, z ktorého Ježiš vyhnal mnoho zlých duchov, ktorí si hovorili: Pluk (porov.: Lk 8, 30). Keď ich Sväté písmo takto opisuje, aký je ich zámer, keď hovorí o týchto obrovských zástupoch?

„Za rozhodnutím našich prarodičov neposlúchnuť je hlas zvodcu, ktorý odporuje Bohu a zo závidy spôsobuje ich pád do smrti. Písmo a Tradícia Cirkvi vidia v tejto bytosti padlého anjela, ktorý sa volá satan alebo diabol. Cirkev učí, že spočiatku to bol dobrý anjel, stvorený Bohom. «Boh síce stvoril diabla a ostatných duchov podľa prirodzenosti dobrých, ale oni sami sa stali zlými»“ (KKC 391).

Učenie o ťažkom hriechu určitého počtu anjelov a o ich dobrovoľnom odvrátení sa od Boha je teda článkom viery. Toto bolo slávnostne vyhlásené Cirkvou za pravdu viery na Štvrtom lateránskom koncile v roku 1215:

„Diabol a iní démoni boli podľa svojej prirodzenosti stvorení Bohom ako dobrí, ale zlými sa stali sami od seba“ (DS 800).

Ich „pád“ spočíva v slobodnej voľbe týchto stvorených duchov, ktorí zásadne a neodvolateľne odmietli Boha a jeho kráľovstvo. Ozvenu ich vzbury nachádzame v slovách, ktorými sa pokušiteľ obracia na našich prarodičov: „*Budete ako Boh*“ (Gn 3, 5).

Niektorí tvrdia, že prvý výkrik pyšného anjela bol: „*Nebudem slúžiť!*“ A odpadol od toho, čo videl v Bohu a padol do seba. Práve tak prvý výkrik iného anjela bola obrana Boha: „*Kto ako Boh!*“, čo je aj preklad mena Michael. Čo videl v Bohu Lucifer a čo Michael? Ide tu o zachytenie vrcholného zážitku Božej blaženosti, ktorú Lucifer odmietol, kým Michael ju chcel a obhajoval.⁴⁴

V každom hriechu, a takým bol určite hriech zlých anjelov, je vždy túžba ísť za vlastným zákonom, nie za tým, ktorý má človek od svojej prirodzenosti a z Božej vôle. Temer všetci teológovia sa zhodujú v tom, že to bol pravdepodobne hriech pýchy, ktorý je počiatkom každého hriechu.⁴⁵

Je ťažké pochopiť bližšie dôvody tejto skutočnosti. V každom prípade jej možnosť je obsiahnutá už v ich slobode. „Ich «pád» spočíva v slobodnej voľbe týchto stvorených duchov, ktorí zásadne a neodvolateľne odmietli Boha a jeho kráľovstvo. Ozvenu ich vzbury nachádzame v slovách, ktorými sa Pokušiteľ obracia na našich prarodičov: «Budete ako Boh» (Gn 3, 5).“⁴⁶

Bolo viac tých anjelov, ktorí padli, alebo tých, ktorí ostali verní? To sa zjaví až na konci dejín. Je však pravdepodobne, že dobrých zostalo viac. Zjavenie sv. Jána hovorí, že *veľký ohnivý drak; mal sedem hláv a desať rohov... jeho chvost zmietol tretinu nebeských hviezd a vrhol ich na zem*“ (Zjv 12, 3-4). Teda nie väčšinu, čo možno vykladať aj o anjeloch.

Určitý počet anjelov sa teda vedome a dobrovoľne rozišiel s Bohom. Ich hriech je preto veľký a nemôže im byť odpustený. Učenie Cirkvi je jasné: „Anjelom nemôže byť ich hriech odpustený pre neodvolateľnú povahu ich voľby, a nie pre nedostatok nekonečného Božieho milosrdenstva. «Po páde nejestvuje pre nich možnosť pokánia, podobne ako ani pre

⁴⁴ Porov.: VESELÝ, J. M.: *Bůh, anděl a já*. Olomouc : Matice cyrilometodějská s r. o., 1993, s. 33.

⁴⁵ „Počiatkom ľudskej pýchy býva odpad od Boha, lebo sa jeho srdce odvráti od Stvoriteľa; keďže počiatkom každého hriechu je pýcha“ (Sir 10, 14-15).

⁴⁶ KKC 392.

ľudí po smrti»“ (KKC 393). Toto jasne vysvitá z Ježišovho podobenstva o boháčovi a Lazárovi: „Okrem toho je medzi nami a vami veľká priepasť, takže nik – čo ako by chcel – nemôže prejsť odtiaľto k vám ani odtiaľ prekročiť k nám“ (Lk 16, 26).

Sväté písmo hovorí o hriechu padlých anjelov veľmi jasne.

Sv. Peter:

„Boh neušetril ani anjelov, keď zhrešili, ale zvrhol ich do tmavých priepastí podsvetia a dal ich strážiť až do súdu“ (2 Pt 2, 4).

Sv. Júda:

„Anjelov zasa, ktorí si nezachovali svoju dôstojnosť a opustili svoj príbytok, drží vo večných putách v temnote pre súd veľkého dňa“ (Júd 1, 6).

Sväté písmo dosvedčuje neblahý vplyv toho, ktorého Ježiš volá „vrah od počiatku“ (Jn 8, 44) a ktorý sa dokonca pokúšal odvrátiť Ježiša od poslania, ktoré mu zveril Otec. Najväčším jeho skutkom bolo klamné zvädzanie, ktorým diabol naviedol človeka, aby neposlúchol Boha (porov.: KKC 394).

„Satanova moc však nie je nekonečná. On je iba tvor, ktorý je síce mocný, pretože je čistý duch, ale vždy je iba tvor: nemôže prekaziť budovanie Božieho kráľovstva. Hoci satan pôsobí vo svete z nenávisťi voči Bohu a jeho kráľovstvu v Ježišovi Kristovi a hoci jeho pôsobenie zapríčiňuje každému človekovi i spoločnosti veľké škody duchovnej a nepriamo aj fyzickej povahy, toto pôsobenie dopúšťa Božia prozreteľnosť, ktorá mocne a láskavo riadi dejiny človeka a sveta. To, že Boh dopúšťa diablove pôsobenie, je veľké tajomstvo, ale my «vieme, že tým, čo milujú Boha, všetko slúži na dobré»“ (KKC 395).

Podľa sv. Tomáša Akvinského hriešni anjeli odmietli nadprirodzenú blaženosť, ku ktorej boli povolani.⁴⁷

Všeobecná mienka teológov je, že doba skúšky u anjelov bola veľmi krátka. Svätí Otcovia vzťahujú na pád anjelov ako typické slová, ktoré odpadnutý Izrael povedal svojmu ľudu: „Nebudem otročiť!“ (Jer 2, 20).

Podľa sv. Jána Damascénskeho ich hriech nemôže byť odpustený:

„Po páde nejestvuje pre nich možnosť pokánia, podobne ako ani pre ľudí po smrti.“⁴⁸

4.2 Večné zavrnutie

„Až príde Syn človeka vo svojej sláve a s ním všetci anjeli, zasadne na trón svojej slávy. Vtedy sa pred ním zhromaždia všetky národy... Potom Kráľ povie tým, čo budú po jeho pravici: ‚Podďte, požehnaní môjho Otca, zaujmite kráľovstvo, ktoré je pre vás pripravené od stvorenia sveta...‘ Potom povie aj tým, čo budú zľava: ‚Odídte odo mňa, zlorečení, do večného ohňa, ktorý je pripravený diablove a jeho anjelom...‘ A pôjdu títo do večného trápenia, kým spravodliví do večného života“ (Mt 25, 31-32; 34; 41; 46).

Večnosť požehnaných anjelov a svätých ľudí sa tu nazýva „večným životom“, teda to, čo rastie a čo ich robí šťastnými. Večnosť zlorečených, prekliatych, je naopak „oheň“, teda to, čo horí a mení sa na popol. Podľa sv. Marka takýto „oheň nezhasína“ (Mk 9, 48). Tu sa myslí hlas vedomia, ktorý bude zavrnutým vyčítať bez prestania, že ich peklo je z ich viny.

Ako blaženosť dobrých anjelov má večné trvanie⁴⁹, tak aj trest zlých duchov je bez konca.⁵⁰ Podľa sv. Júdu budú stále vo večných okovách (porov.: Júd 6). Podľa sv. Jána tam budú mučení dňom i nocou na veky vekov (porov.: Zjv. 20, 10).

⁴⁷ *Summa theologiae* I., 63 3.

⁴⁸ *Expositio fidei* 18.

⁴⁹ „Lebo vám hovorím, že ich anjeli v nebi ustavične hľadajú na tvár môjho Otca, ktorý je na nebesiach“ (Mt 18, 10).

⁵⁰ „Odídte odo mňa, zlorečení, do večného ohňa, ktorý je pripravený diablove a jeho anjelom!“ (Mt 25, 41).

Ako už bolo povedané, zlí duchovia sa nemôžu obrátiť a nemôžu konať pokánie, lebo nemajú k tomu ani milosti ani času, sú zatvrdnutí v zlom.

Treba povedať, že k podstate a pravdivosti večného šťastia patrí to, že je naveky nezmeniteľné. Preto sa mu hovorí „večný život“. Sám Ježiš povedal, že zlí ľudia pôjdu do večného zatratenia, kým dobrí vo večného života (porov.: Mt 25, 46). To znamená, že vôľa dobrých anjelov je upevnená v dobrom, kým vôľa démonov je navždy utvrdená v zlom. Čo je teda pre človeka smrť, to je pre anjela pád. Pred smrťou môžu byť človeku odpustené všetky hriechy, pretože je ešte na ceste. Smrťou cesta končí a aj človek sa mravne zastaví tam, kam došiel.

Neodvolateľné zavrnutie zlých duchov odôvodňujú Otcovia a teológovia rozlične.

Podľa sv. Augustína si hriech anjelov zaslúžil tým väčší trest, čím vzácnejšie dostali Bohom udelené dary.⁵¹

Učenie Origenovo a niektorých jeho prívržencov o znovuoživení všetkých vecí, po ktorom zavrnutí anjeli a zlí ľudia po dlhom čase očisťovania znovu budú omilostení, aby sa mohli vrátiť k Bohu, bolo na Synode Konštantinopolskej cirkevnej provincie (543) zavrnuté ako heretické:

„Kto hovorí alebo verí, že trest zlých duchov a bezbožných ľudí je iba dočasný a že sa po určitom čase raz skončí a nastane návrat do pôvodného stavu a obnova (apokatastasis)⁵² zlých duchov a bezbožných ľudí, nech je exkomunikovaný“ (kán. 9).⁵³

Podľa toho vnútorný stav zlých duchov je hrozný a zúfalý. Nemajú nič, čo by ich nabádalo k dobrému. Nemôžu očakávať odmenu ani úžitok ani útechu, niet v nich lásky k Bohu. Naopak, vedia, že sú naveky zavrnutí, že si ho nemôžu ničím nakloniť, a preto ich všetko núti k nenávisti a zúfalstvu: hrozná muka, ktoré potrvajú naveky a ktorým nemožno nijako uniknúť.

⁵¹ *Contra Julianum, op. Impf. 6, 22.*

⁵² *Apokatastázia* (gr. *apokatastasis* = všeobecná obnova) – heretická teória, ktorej pôvodcom bol Origenes (185-254) a podľa ktorej aj zatratení anjeli, všetci ľudia bez rozdielu, ba i diabli budú napokon spasení. – Porov.: VNUK, F.: *Príručný slovník kresťanstva*, 2003, s. 29.

⁵³ Za predsedníctva patriarchu Mennasa zostavila synoda anatémy proti origenistom, ktoré boli potvrdené podpisom pápeža Vigília (537 – 555) Tieto odsúdené vety sa ani tak veľmi nenachádzajú v učení Origena ako skôr v učení origenistov, predovšetkým palestínskych mníchov. – DS 411.

5 Pôsobenie dobrých anjelov

5.1 Vzťah k Bohu

Prímárnou úlohou dobrých anjelov je oslava a služba Bohu

Anjeli, ktorí zostali verní Bohu, dosiahli a požívajú večnú blaženosť, ktorú nemôžu nikdy stratiť. Všetka ich činnosť má len jeden cieľ: oslavovať Boha a slúžiť mu. Službou Bohu plnia jeho vôľu, pomáhajú a chránia ľudí, aby tiež dosiahli večnú slávu v blaženom videní Boha. Takto anjeli uskutočňujú najdôležitejší cieľ stvorenia: oslava Boha.

Sväté písmo potvrdzuje, že anjeli oslavovali Boha. Vidíme to najmä zo slov sv. Jána z Knihy Zjavenia:

„Všetci anjeli stáli okolo trónu, starcov a štyroch bytostí, padli na tvár pred trónom, klaňali sa Bohu a volali: «Amen! Dobrorečenie a sláva, múdrosť a vďaka, česť a moc i sila nášmu Bohu na veky vekov. Amen.»“ (Zjv 7, 11-12).

Písmo povzbudzuje anjelov k chvále Boha a dosvedčuje, že anjeli oslavujú Boha spevom slávy:

„Dobrorečte Pánovi, všetci jeho anjeli...“ (Ž 102, 20; porov.: Ž 148, 2; Dan 3, 58).

K oslave Boha patrí služba Bohu. Ako Boží poslovia, prinášajú zjavenia a príkazy ľuďom. Sú služobníkmi Božej prozreteľnosti.

Anjel zvestuje narodenie sv. Jána Krstiteľa (Lk 1, 11); zvestuje narodenie Ježiša Krista (Lk 1, 26); zjavuje sa Jozefovi v sne (Mt 1, 20; 2, 13; 19); vyslobodzuje apoštolov z väzenia (Sk 5, 19); upozorňuje Filipa (Sk 8, 26); zjavuje sa Kornéliovi (Sk 10, 3).

Ich povinnosťou je služba Ježišovi Kristovi aj ako človekovi (Flp 2, 10).⁵⁴ „V Písme vystupuje Boh v zástupe anjelov (porov.: Dan 7, 10). Preto i Božie Slovo, keď sa vtelilo, priviedlo podľa Origena so sebou na zem anjelov, ktorí ho všade sprevádzajú.“⁵⁵ Podľa Katechizmu Katolíckej cirkvi „anjeli obklopujú Ježiša Krista, svojho Pána. Slúžia mu najmä pri plnení jeho poslania spasit' ľudí“ (KKC 351).

5.2 Vzťah k ľuďom

a/ Sekundárnou úlohou dobrých anjelov je ochrana ľudí a starosť o ich spásu.

Z Božieho poverenia dobrí anjeli majú účasť na spravovaní sveta. Konajú rozličné posolstvá, ochraňujú ľudí a pomáhajú im dosiahnuť večnú spásu. Tešia sa z toho, keď ľudia získajú nebeskú blaženosť. Preto „Cirkev si uctieva anjelov, ktorí jej pomáhajú na pozemskej púti a ochraňujú každého človeka“ (KKC 352).

Sväté písmo dosvedčuje, že všetci anjeli stoja v službách ľudí. Avšak nejestvujú kvôli nám, takisto ako my nie sme pre nich. Aj oni aj my sme pre Boha. Ale ich láska a starostlivosť sú nám na osoh. Vyplýva to z otcovskej prozreteľnosti Boha Otca, Vykupiteľa a Posvätitel'a o stvorenia, ktoré majú nesmrteľnú dušu:

„Či nie sú všetci služobnými duchmi, poslanými slúžiť tým, čo majú dostať do dedičstva spásu?“ (Hebr 1, 14).

„Svojim anjelom dá príkaz o tebe, aby ťa strážili na všetkých tvojich cestách“ (Ž 90, 11).

Starostlivosť anjelov o spravodlivých vidieť aj z ďalších miest Svätého písma (porov.: Gn 24, 7; Ex 23, 20-23; Jud 13, 20; Tob 5, 27, Dan 3, 49; 6, 22 a i.).

⁵⁴ „Aby sa na meno Ježiš zohlo každé koleno v nebi, na zemi i v podsvetí...“ (Flp 2, 10).

⁵⁵ ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV, 2000, s. 139.

Podľa Origena je to trvalá súčasť cirkevného učiteľského hlásania, že Boží anjel slúži človeku, aby mu pomohol dokončiť spásu.⁵⁶ Podľa neho zachytáva anjel strely zlých myšlienok, ktoré by sa ináč zaryli do srdca.

b/ Každý človek má od svojho krstu svojho osobitného anjela strážcu

Podľa všeobecného učenia teológov má nielen každý pokrstený, ale každý človek, aj neveriaci, od narodenia cez celý svoj pozemský život svojho anjela strážcu. Cirkev na tomto učení trvá dodnes. „Ľudský život je od detstva až po smrť obklopený ich ochranou a orodovaním“, hovorí Katechizmus Katolíckej cirkvi (KKC 336). Biblicky je to zdôvodnené slovami Ježiša Krista:

„*Ich anjeli v nebi ustavične hľadajú na tvár môjho Otca, ktorý je na nebesiach*“ (Mt 18, 10).

Podľa sv. Hieronyma treba v tom vidieť veľkú dôstojnosť duší, keďže každá má k svojej ochrane určeného anjela.⁵⁷ Preto si máme anjela strážcu čítať, milovať, prosiť ho o pomoc a jeho vnuknutia nasledovať.

Zo Svätého písma vieme, že dobrí anjeli vykonávajú medzi ľuďmi a na ich úžitok úlohy, ktoré im zveril Boh. Toto učenie treba považovať za článok viery, ktorý vyznáva Cirkev. Vo Svätom písme však nenachádzame tvrdenie, že každý z ľudí alebo aspoň kresťan má svojho anjela strážcu. Cirkev nevyhlásila toto učenie za definované a v riadnom a všeobecnom hlásaní evanjelia sa nepodáva ako článok viery. Katolícki teológovia však usudzujú, že učenie o individuálnom anjelovi strážcovi je isté a dá sa vyvodiť z textu Mt 18, 10, ktorý hovorí o anjeloch strážcoch strážiacich dietky, „*maličkých*“, ktorí však najpravdepodobnejšie označujú veriacich v Krista.⁵⁸

Sv. Bazil Veľký so zreteľom na Mt 18, 10 tvrdí:

„Nik nebude popierať, že každý veriaci má pri sebe anjela akoby ochrancu a pastiera, ktorý ho vedie životom.“⁵⁹

Kresťanský život má už na tomto svete účasť na blaženom spoločenstve anjelov a úžitok z ich tajomnej a účinnej pomoci. Za vecami, daniami, historickými udalosťami, všade stoja anjeli, sú vždy a všade s nami svojou principiálnou prítomnosťou. Preto je svet posvätný a stvorenie má v sebe nebo.⁶⁰

Ochrana anjelov sa týka predovšetkým záležitosti spásy a len nepriamo časných vecí a trvá po celý život. Anjeli strážcovia sprevádzajú svojich zverencov od kolísky až po hrob. V okamihu smrti a súdu anjel prestáva byť strážcom a stáva sa svedkom o správaní sa človeka po celý život: svedkom o vernosti a poslušnosti, ale tiež o neposlušnosti a zradách. Podľa výsledku súdu, v kladnom prípade anjel prežíva so svojím zverencom aj jeho slávu a šťastie, kým v zápornom prípade odovzdá svoje miesto zlému anjelovi, zvodcovi, a ten bude prežívať so svojím zverencom večné muky ako svedok a spolupôvodca spáchaných nepravostí.⁶¹

Niekedy sa anjel na čas vzdialil od svojho zverenca tak, že podľa Božieho rozhodnutia nezabráni fyzickému alebo mravnému zlu. Tak treba rozumieť aj slovám sv. Bazila Veľkého,

⁵⁶ *Contra Celsum* VIII 34.

⁵⁷ Porov.: *Ďakovná reč Gregora Divotvorcu k Origenovi* c. 4; I 113, 1-8.

⁵⁸ ANSELM GRÜN vo svojej knihe *Každý má svého anděla* (Kostelní Vydří, 2000) píše, že k tomu názoru prišiel na základe biblickej tradície. Drží sa biblických príbehov, v ktorých anjeli prichádzajú ľuďom na pomoc a ukazujú im cestu. Uvádza štyridsať príbehov, ktoré v úchvatných obrazoch popisujú, ako vstupuje anjel do bezvýchodiskovej situácie určitého človeka, ako ho stráži a ochraňuje. Z týchto príbehov vysvitá, že anjeli nenechávajú človeka samotného v žiadnej situácii, že ho sprevádzajú na všetkých cestách a že mu poskytujú ochranu a bezpečie, ak je so svojím strachom sám (s. 5-6).

⁵⁹ *Adversus haereses* III 1, RJ 940. Porov.: KKC 336.

⁶⁰ Porov.: BOROS, *Vykúpené bytie*, 2001, s. 115.

⁶¹ Porov.: VESELÝ, *Bůh, anděl a já*, 1993, s. 28.

ktorý hovorí: „Ako dym odháňa včely a zápach holuby, tak odpudzuje anjela strážcu nášho života žalostný hriech.“⁶²

Keď má človek ako jednotlivec svojho anjela strážcu, potom je veľmi pravdepodobné, že takúto ochranu majú aj jednotlivé zložky a spoločenstvá, predovšetkým svätá Cirkev.

Sv. Ján píše o „anjelovi efezskej cirkvi“ (Zjv 2, 1); o „anjelovi smyrnianskej cirkvi“ (Zjv 2, 8); o „anjelovi pergamskej cirkvi“ (Zjv 2, 12); o „anjelovi tyatirskej cirkvi“ (Zjv 2, 18); o „anjelovi sardskej cirkvi“ (Zjv 3, 1); o „anjelovi filadelskej cirkvi“ (Zjv 3, 7) a o „anjelovi laodicejskej cirkvi“ (Zjv 3, 14).

Zdá sa, že je tu stráž aj pre celé krajiny, národy a významnejšie ustanovizne. Preto svätí Otcovia často hovoria o „anjeloch národov“. „Sv. Gregor Nazianský krásne oslovuje anjelov mesta Carihradu v homílii na rozlúčku s hlavným mestom, keď opúšťa biskupský stolec. Blahoslavený Peter Faber sa modlieval k anjelom strážnym toho mesta, do ktorého prichádzal.“⁶³

Sväté písmo to naznačuje už v Starom zákone, kde sa spomína sv. Michal ako knieža Izraelitov a popri ňom i knieža perzského kráľovstva a knieža grécke (Dan 10, 13-21).

Svojho anjela strážcu mal ako človek aj Ježiš Kristus. Nie však ako poradcu a ochrancu, ale ako služobníka. Po pokušení na vysokom vrchu „prišli anjeli a posluhovali mu“ (Mt 4, 11). Pri smrteľnej úzkosti na Olivovej hore „sa mu zjavil anjel z neba a posilňoval ho“ (Lk 22, 43).

5.3 Úcta anjelom

Zo vzťahu anjelov k Bohu a k ľuďom vyplýva aj opodstatnenosť úcty anjelov. „Smieme si ich uctievať, ale nie klaňať sa im.“⁶⁴ Opodstatnenie tejto úcty je založené na Svätom písme, ktoré svedčí o ich existencii.

Príklady uctievania vidíme už v Starom zákone.

Patriarcha Abrahám sediac pri vchode do stanu videl stáť anjelov v podobe troch mužov a „len čo ich zbadal, utekal im ústrety, poklonil sa až k zemi“ (Gn 18, 2).

Anjel v podobe muža, ktorý držal vytasený meč sa zjavuje Jozuem a „Jozue padol tvárou na zem a poklonil sa“ (Joz 5, 14-15).

Keď Manue a jeho manželka obetovali na skale Pánovi suchú obetu, „vystupoval plameň z oltára k nebu, Pánov anjel vystúpil v plameni oltára. Keď to videli Manue a jeho manželka, padli tvárou na zem“ (Sdc 13, 20).

Prorok Daniel ich vo svojom „tisíce tisícov“ videní vidí ako mu slúžili (Dan 7, 10).

Krásny je príbeh o Tobiášovi, ktorého doprevádza na jeho ceste anjel Rafael a na konci cesty mu oznámi: „Ja som Rafael, jeden zo siedmich anjelov, čo sú vždy pripravení predstúpiť pred Pánovu velebu“ (Tob 12, 15).

Cirkev im túto úctu vzdáva od najstarších čias. Výslovne o tejto úcte hovorí Druhý nicejský koncil (787)⁶⁵ a Tridentský koncil (1563).⁶⁶

Kult dobrých anjelov je v Katolíckej cirkvi od dávnych čias a opiera sa o ich spojenie s Bohom. Katechizmus Katolíckej cirkvi to zdôvodňuje tým, že „jej pomáhajú na pozemskej púti a ochraňujú každého človeka“ (KKC 352). Preto im zasväcuje dni, sviatky, chrámy a v úcte má ich obrazy. Kresťanské umenie dokazuje, že úcta k anjelom bola všeobecne rozšírená. Svedkom cirkevného kultu anjelov je už sv. Justín, najdôležitejší apologeta 2. storočia.⁶⁷

⁶² In Psalmum 33, c. 5.

⁶³ In: ŠPIDLÍK, Pramene svetla, 2000, s. 141.

⁶⁴ MATEJE, A. H.: Viem, komu som uveril. Trnava : SSV, 1990, s. 113.

⁶⁵ DS 600.

⁶⁶ DS 1821.

⁶⁷ Apologia I 6.

V ranom stredoveku sa veľmi rozšírila úcta k sv. Michalovi, ktorého ctilo ako svojho hlavného patróna mesto Carhrad. V novších časoch vzniká úcta k sv. Gabrielovi ako patrónovi oznamovacích prostriedkov (telefónu, rozhlasu, televízie).

„O úcte k anjelom máme správy už z prvých kresťanských čias. Origenes sa bráni Celzovej námietke, že by anjeli boli to isté, čo grécki bohovia: «Kresťania sa anjelom neklaňajú ako židia, ale smú im preukazovať úctu, ak rozumieme tomu slovu dobre.»⁶⁸

Treba pripomenúť, že absolútnu úctu vo vlastnom zmysle vzdávame len Bohu. Prejav našej úcty k Božej Matke, anjelom a svätým závisí na ich účasti na Božej добрote a vedie ku kultu samého Boha. V anjeloch sa preto „môže naša viera v Božiu lásku skonkretizovať a zhutniť. Anjelov možno okúsiť. Spojujú náš svet s Božím svetom. Prostredníctvom anjelov zasahuje Boh do našej každodennej skutočnosti. Ved' Boh je pre nás celkom iný, nepochopiteľný, nevystihnuteľný, je absolútnym tajomstvom, ktoré nikdy nedosiahneme. V anjeloch nám ľudským spôsobom ukazuje svoju blízkosť...“⁶⁹ Udržujú spojenie medzi nebom a zemou, medzi Bohom a človekom. Vystupujú a zostupujú po Jakubovom rebríku,⁷⁰ aby v našich srdciach zakotvilo Božie poslanstvo, a toto je úžasná zvesť; zvesť, ktorá vzdialeného a nepochopiteľného Boha vnáša do našej každodennej skutočnosti.

⁶⁸ In: ŠPIDLÍK, *Pramene svetla*, 2000, s. 142.

⁶⁹ GRÜN, A.: *Každý má svého anděla*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2000, s. 11.

⁷⁰ Porov.: „I snívalo sa mu, že vidí rebrík opretý o zem a jeho vrchný koniec siahal až do neba a Boží anjeli vystupovali a zostupovali po ňom“ (Gn 28, 12).

6 Pôsobenie zlých anjelov

6.1 Existencia zlých anjelov

Existenciu diabla nemožno dokázať ľudským rozumom. Tí, ktorí vyhlasujú, že diabol nejestvuje, lebo to veda nedokázala, prichádzajú s povrchným argumentom. Veda dokazuje to, čo sa dá vnímať zmyslami. O existencii diabla možno vyniesť iba tento výrok. Toto nie je otázka, na ktorú by mohla dať odpoveď veda.⁷¹

„Diabla nikto nemôže dokázať. Ale príznaky, že v ľudskej zlobe sa prejavujú rušivé tendencie a poruchy stvorenia, istý druh nežičlivých síl, ktoré sa nás snažia strhnúť so sebou a zraziť dole, tie tu sú a Biblia i kresťanská viera ich aj tak objasňuje.“⁷²

Diabol a jeho anjeli sú skutočne osobnými bytosťami. Hovorí o tom Sväté písmo, keď opisuje, ako sa zlí anjeli zjavovali ľuďom, alebo keď hovorí o ich prítomnosti vo svete.

Dejiny Starého zákona sa nedajú vysvetliť bez vplyvu zlého ducha. Nie je to nijaké božstvo. Je to „had“, jedno z poľných zvierat, ktoré urobil Pán Boh (Gn 3, 1; porov.: 3, 14). Je to však tvor podivný. Je to neobyčajne prešíkaný, vie viac než Adam a Eva, vie, ako zničiť Božie dielo (Gn 3, 2-5). Tvári sa, že je priateľom ľudí, ale od samého začiatku mieri k svojmu cieľu. Hru vyhrá, strhne človeka do nešťastia, ale Boží trest padá na prvom mieste na jeho hlavu (Gn 3, 14).⁷³

V Novom zákone vystupuje hneď od samého začiatku. Verejné Ježišovo vystúpenie sa začína hneď po krste v Jordáne priamym konfliktom s diablom (Mt 4, 1 nasl.). Posledná kniha Nového zákona Zjavenie sv. Jána (kap. 12) končí ľudské dejiny mohutnou scénou: boj Cirkvi s obludou, symbolom Antikrista a konečným Božím víťazstvom nad diablom.

Ježiš Kristus teda od začiatku svojho účinkovania naráža na neuveriteľnú silu zla, ktoré nazýva *kniežatám tohto sveta* (porov.: Jn 12,31; 14, 30). Všade ho odsudzuje, vyháňa, zosadzuje z trónu. Keď Ježiš odmietne prijať jeho kráľovstvo (porov.: Mt 4, 8-10), zlo proti nemu zmobilizuje všetky sily, každého, koho drží vo svojej moci, kto mu je podriadený a oddaný. Diabol bol naozaj kniežatám sveta – zlom, Zlým.⁷⁴

Preto Ježiš Kristus vo svojej rozlúčkovej reči sa modlil aj za apoštolov, v ktorej prosil nebeského Otca: „*Neprosím, aby si ich vzal zo sveta, ale aby si ich ochránil pred Zlým*“ (Jn 17, 15). Podobne aj nás naučil prosiť v modlitbe Otče náš: „*Ale zbav nás Zlého*“ (Mt 6, 13). Zlo v tejto prosbe nie je niečo abstraktné, ale označuje osobu, satana, Zlého, anjela, ktorý sa stavia proti Bohu.

Diabol (z gr. *diabolos* – žalobca, ohovárač) je ten, ktorý „sa vrhá krížom“ cez Boží plán a jeho „dielo spásy“, ktoré sa uskutočnilo v Kristovi. Diabol je teda ten, skrze ktorého vstúpil do sveta hriech a smrť (porov.: KKC 2852).

Kto vylučuje existenciu satana, vylučuje tiež hriech a nechápe Kristovo dielo. Svätý Ján hovorí o tom veľmi jasne: „*Boží Syn sa zjavil preto, aby zmaril diablove skutky*“ (1 Jn 3, 8). To je dôvod, prečo Ježiš prišiel medzi nás – aby zničil diablove skutky. Ak by sme tvrdili, že diabol nejestvuje ako osobné bytie, potom by sme museli tvrdiť aj to, že Ježiš nemal dôvod prísť medzi nás.⁷⁵

Zlý duch sa nazýva aj démon (gr. *daimon* = božstvo). V klasickej gréckej filozofii (Xenokratés – 338-314 pr. Kr.) sprostredkovatelia medzi bohmi a ľudstvom. V kresťanskej teológii sa týmto termínom označujú padlí a potrestaní anjeli, ktorí odmietli slúžiť Bohu

⁷¹ Porov.: VELLA, E.: *Zlí duchovia a exorcizmus*. Bratislava : Per Immaculatam, 2003, s. 14.

⁷² RATZINGER, *Boh a svet*, 2002, s. 103.

⁷³ Porov.: ŠPIDLÍK, *Pramene svetla*, 2000, s. 307.

⁷⁴ Porov.: EVELY, L.: *Utrpenie*. Trnava : Dobrá kniha, 1999, s. 78.

⁷⁵ Porov.: VELLA, E.: *Uzdravenie a oslobodenie v Kristovi*. Zvolen : Jas, 2002, s. 156.

a vzbúrili sa proti nemu. V Novom zákone sa títo *zlí duchovia* spomínajú pomerne často, raz ako pookušitelia, inokedy ako pôvodcovia posadnutosti a chorôb.

Zlý anjel je samostatná, rozumová a slobodná osoba. Zlí anjeli celú svoju bytosť premenili na nádobu hriechu a sú iniciátormi zla vo svete.

Existencia satana je dogmatickým faktom v zmysle jednoduchej informácie zo zjavenia a z istoty teologického poznania. Cirkev vždy učila, že diabol jestvuje, a bojovala proti tým, ktorí ho stavali na piedestál, aby ho vyvyšovali a stavali do pozície rovnej Bohu (napr. sekta manichejcov). Je veľmi ťažké nájsť čo len jedného medzi Svätými Otcami, ktorý by sa nevyjadroval k téme o diablovi.

Tradičnú vieru v satanovu existenciu vážne podržal aj pápež Pavol VI. keď povedal: „Zlo nie je len nedostatok niečoho, ale účinný prvok, žijúca duchovná bytosť, zvrhnutá a zvrhujúca. Hrozná realita... Odporuje učeniu Biblie a Cirkvi odmietat' uznať jestvovanie takej skutočnosti.“⁷⁶

O existencii satana hovorí aj Katechizmus Katolíckej cirkvi, keď v komentári k poslednej prosbe modlitby *Otče náš* hovorí: „Zlo v tejto prosbe nie je niečo abstraktné, ale označuje osobu, satana, Zlého, anjela, ktorý sa stavia proti Bohu...“ (KKC 2851).

6.2 Diablova moc nad ľuďmi

Sväté písmo nám hovorí nielen o Božom kráľovstve, ale tiež aj o kráľovstve satana. Hovorí nám o Božej moci, ale aj o moci temnoty. Je nemožno pochopiť vykupiteľské Kristovo dielo a nebrať na vedomie rozkladnú satanovu činnosť.

Satan bol najdokonalejším tvorom z Božích rúk. Mal autoritu a bol nadriadený ostatným anjelom. Myslel si, že je nadriadený tiež nad všetkým, čo Boh stvoril a čo sa snažil chápať, ale nepochopil. Celý plán stvorenia, v ktorom je všetko spojené, bol zameraný na Krista. Do príchodu Ježiša Krista na svet tento plán nemohol byť zjavený. Odtiaľ je aj satanova vzbura, ktorý chcel byť absolútne prvým a stredom stvorenia, i proti zámeru, ktorý Boh uskutočňoval. Preto sa snaží vládnuť vo svete (1 Jn 5, 19) a zotročiť si človeka už od našich prarodičov. S Adamom a Evou mu to vyšlo a počítal s tým, že mu to vyjde so všetkými, podporovaný časťou anjelov, ktorí ho podľa Zjavenia sv. Jána nasledovali v vzbure proti Bohu (12, 7-9).⁷⁷

Z toho dôvodu satan a padlí anjeli majú stále svoju moc, i keď ju zle využívajú.⁷⁸ Satan preto môže konať i zdanlivo dobré skutky, môže hovoriť i pravdu,⁷⁹ ale záleží na tom, z akých dôvodov? Nakoniec môže zjaviť, že síce radí k dobru a hovorí pravdu, ale len preto, že mu to posluží k nejakému ďalšiemu zlu a zničeniu.

Aj keď nás satan nemôže zabiť, snaží sa z nás urobiť protivníkov proti Bohu, ktorému sa sám vzoprel. Je to zúfalý boj, pretože vie, že je už porazený, „lebo vie, že má málo času“ (Zjv 12, 12).

Zlí duchovia stroja ľuďom úklady, aby ich priviedli k hriechu a tak do zatratenia.

Štvrtý lateránsky koncil (1215) v 1. hlave *O katolíckej viere* vyhlásil: „Človek zhrešil na našepkávanie diabla“ (DS 800). Tridentský koncil (1547) vymenúva medzi následkami Adamovho hriechu aj upadnutie do diablovho otroctva. Je to článok viery:

„Diabol má na základe Adamovho hriechu určitú vládu nad ľuďmi“ (DS 800; porov.: 1511; 1521).

⁷⁶ Všeobecná audiencia, 15. november 1972.

⁷⁷ Porov.: AMORTH, G.: *Exorcista vypráví*, s. 16.

⁷⁸ O satanizme ako o rozkladajúcom prvku spoločnosti píše: SLODIČKA, A.: Psychologický aspekt satanizmu. In: *Misionár*. Náboženský časopis gréckokatolíkov. Michalovce : Redemptoristi, 2002, s. 258262.

⁷⁹ Vidieť to aj zo slov sv. apoštola Pavla: „A nečudo, veď sám satan sa tvári ako anjel svetla. Nie je teda divné, keď sa aj jeho služobníci vydávajú za služobníkov spravodlivosti“ (2 Kor 11, 14-15).

Liturgicky je táto viera Cirkvi vyjadrená v krstných obradoch (zrieknutie sa diabla, zlého ducha).

Sväté písmo tak Starého ako aj Nového zákona výslovne spomína pôsobenie diablov na ľudí, počnúc od pokúšania prvých ľudí v rajskej záhrade až do konca sveta, keď bude satan pôsobiť „so všetkou mocou, znameniami a klamnými zázrakmi“ (2 Sol 2, 9).

„Celými ľudskými dejinami sa tiahne tvrdý boj proti mocnostiam temnosti, ktorý sa začal hneď na počiatku sveta a potrvá, ako hovorí Pán, až do posledného dňa. Človek, zatiahnutý do tohto boja, musí ustavične zápasiť, aby sa primkol k dobru, a iba za cenu veľkého úsilia je schopný s pomocou Božej milosti dosiahnuť svoju vnútornú jednotu“ (GS 37).

Ježiš Kristus označuje diabla ako „knieža tohto sveta“ (Jn 12, 31; 14, 30); sv. Pavol *bohom tohto veku* (porov.: 2 Kor 4, 4) a sv. Ján, že „celý svet je v moci Zlého“ (1 Jn 5, 19). Vykupiteľským dielom diabla moc však bola premožená (porov.: Jn 12, 31). Veď Boží Syn sa zjavil preto, „aby zmaril diablove skutky“ (1 Jn 3, 8). Pri Poslednom súde bude diabla moc zlomená úplne, dokonale a s konečnou platnosťou. Vidieť to zo slov sv. Petra⁸⁰ a sv. Júdu.⁸¹

Podľa sv. Tomáša Akvinského⁸² prirodzenosti človeka je primerané, aby mu iné tvory pomáhali alebo robili prekážky. Dobrí anjeli mu pomáhajú, zlí duchovia zasa prekážajú. Boh pripustí nástrahy zlých duchov, aby človek tým jasnejšie poznával, že je slabý a odkázaný na Božiu pomoc, a tak sa udržal v poníženosti. Môže sa stať, že ich Boh dopúšťa k nejakému dobru: predovšetkým aby sa prejavila Božia láska a spravodlivosť. Sväté písmo však zdôrazňuje, že Boh nedopustí pokúšať človeka nad jeho sily, ale so skúškou mu dá aj milosť, aby mohol vydržať.⁸³ Zo strany anjelov, ktorí ako stráž sledujú každé pokušenie, keď je pookúšiteľ zahnaný, prichádzajú človeku *slúžiť* (porov.: Mt 4, 11).

6.3 Spôsoby, ktorými diabol uplatňuje svoju moc

6.3.1 Zlí duchovia sa usilujú človeku morálne škodiť zvädzaním na hriech.

Biblické zdôvodnenie vidíme v slovách sv. Petra:

„*Buďte triezvi a bdejte! Váš protivník, diabol, obchádza ako revúci lev a hľadá, koho by zožral*“ (1 Pt 5, 8).

Vidieť to aj z podobenstvá o kúkoli medzi pšenicom, v ktorom sám Ježiš označuje za nepriateľa človeka toho, kto rozsieva kúkol:

„*Nepriateľ, ktorý ho zasial, je diabol*“ (Mt 13, 39; porov.: Mt 13, 25).

Biblické príklady pôsobenia diabla sú:

- pád prarodičov (Gn 3, 1; Múd 2, 24; Jn 8, 44);
- Kainova bratovražda (Gn 4, 1; Jn 3, 12);
- Judášova zrada: „*Pri večeri, keď už diabol vnukol Judášovi..., aby ho zradil*“ (Jn 13, 2; 27);
- Petrovo zapretie: Ježiš hovorí: „*Šimon, Šimon, hľa satan si vás vyžiadal, aby vás preosial ako pšenicu*“ (Lk 22,31);

⁸⁰ „*Veď Boh neušetril ani anjelov, keď zhrešili, ale zvrhol ich do tmavých priepastí podsvetia a dal ich strážiť až do súdu*“ (2 Pt 2, 4).

⁸¹ „*Anjelov zasa, ktorí si nezachovali svoju dôstojnosť a opustili svoj príbytok, drží vo večných putách v temnote pre súd veľkého dňa*“ (Júd 6).

⁸² *Summa theologiae* 2, 2, 165, 1.

⁸³ „*On vás nedovolí skúšať nad vaše sily, ale so skúškou dá aj schopnosť, aby ste mohli vydržať*“ (1 Kor 10, 13).

- Ananiášova lož: Peter hovorí: „Ananiáš, prečo ti satan naplnil srdce, aby si luhal...?“ (Sk 5, 3).

Ludská vôľa nie je diablovým pokúšaním donútená k zlu, ale zachováva si svoju prirodzenú slobodu. Zlý nepriateľ môže človeka len natoľko pokúšať, nakoľko to dovolí Boh: „On vás nedovolí skúšať nad vaše sily“ (1 Kor 10, 3).

Môže diabla od pokúšenia niečo odradiť? Že je to možné, je jasné aj z pokúšenia Ježiša Krista na púšti. Keď Ježiš odolával, „tu ho diabol opustil“ (Mt 4, 11). Avšak svätý Lukáš poznamenáva: „Keď diabol skončil všetko pokúšanie, na čas od neho odišiel“ (Lk 4, 13). A zo Svätého písma vieme, že diabol využíval každú vhodnú príležitosť, aby pokúšal Ježiša.

Podobne to môže byť aj u človeka. Ak človek neodolá pokúšeniu, diabol, „ktorý blúdi po vyschnutých miestach a hľadá“ (Mt 12, 43) „koho by zožral“ (1 Pt 5, 8), sa môže vrátiť „a stav takéto človeka je nakoniec horší, ako bol predtým“ (Mt 12, 45). Preto sv. Peter vyzýva, že sa diablu treba vzoprieť a potom nás Boh „zdokonalí, posilní a upevní“ (1 Pt 5, 10).

Zlý duch môže pôsobiť na rozum človeka iba nepriamo, totiž skrze pamäť a obrazotvornosť (fantáziu) a na vôľu človeka tiež iba nepriamo skrze zmyslovú žiadostivosť. Netreba sa však domnievať, že každé pokúšenie je od zlého ducha. Aj bez jeho vplyvu môže človek spáchať hriech. Človek nosí v sebe náklonnosť k hriechu. Sväté písmo hovorí, že „každého pokúša vlastná žiadostivosť, ktorá ho zachvacuje a zvádza“ (Jak 1, 14). Podľa sv. Jána je to žiadostivosť tela a očí (porov.: 1 Jn 2, 16). Okrem toho môže byť človek pokúšaný aj vplyvom iných ľudí. Zlí duchovia používajú rôzne okolnosti, aby zvádzali ľudí.

6.3.2 Zlí duchovia sa snažia škodiť ľuďom aj fyzicky, zapríčinením fyzického zla

V Tobiášovej knihe čítame výčitky od istej otrokyne svojho otca pre to, lebo už sa vydala za siedmich mužov, „ale zlý duch, menom Asmodej, ich zahubil hneď, ako vošli do nej“ (Tob 3, 8). Asmodej je semitské slovo (*šamad* – zničiť, zahubiť) a znamená: Ničiteľ. Teda Boh dovoľuje istý vplyv aj zlým duchom, aby skúšal, alebo aj trestal ľudí prostredníctvom zlého ducha.

Vidieť to najmä u spravodlivého Jóba, na ktorého Boh dopustil skúšku. Boh hovorí satanovi: „Hľa, všetko, čo má, je v твоjich rukách, iba jeho samého sa nedotkni!“ (Jób 1, 12).

Táto nebeská scéna – rozhovor medzi Bohom a satanom – (Jób 1, 6-12) je básnickým znázornením Božieho rozhodnutia, ktorým Boh satanovi dovolí aj spravodlivých ľudí trápiť. Celý obraz treba náznakovo chápať. Znázorňuje skutočnosť, že iba zlý duch, ako nepriateľ spravodlivosti, si žiada prenasledovať dobrých ľudí. Ale potrebuje na to súhlas od Boha. Zlo teda nepochádza bezprostredne od Boha. On iba dopustí zlo.⁸⁴ V tomto citovanom prípade zlo je utrpenie, zoslané ako skúška na zbožného človeka. No zlosť diabla nemôže prekaziť Božie úmysly, ktorý svojou mocou aj zo zla vie dosiahnuť dobro.

6.3.3 Zvláštny druh diabolskej škodiacej činnosti je posadnutie

Z Božieho dopustenia môže diabol škodiť človeku i na tele vonkajším pôsobením alebo i vnútorným posadnutím. Slovo *posadnutosť* naznačuje, že satan sa zmocnil kontroly osoby a posadol jadro ľudskej osobnosti. „Byť posadnutý“ v skutočnosti znamená ako „mať démona“ alebo „byť demonizovaný“ (byť „zaplienený“).

⁸⁴ „Boh nie je nijako, ani priamo, ani nepriamo, príčinou morálneho zla. Dopúšťa ho však, lebo rešpektuje slobodu svojho stvorenia a vie zo zla tajomným spôsobom vyvodit' dobro“ (KKC 311).

Zvláštnym druhom fyzického napadnutia je posadnutosť (*obsessio, possessio*), pri ktorom sa zlý duch násilím zmocní ľudského tela, takže telesné orgány a nižšie duchovné sily, ale nie vyššie sily duše, sú ním ovládané.

Kto môže byť posadnutý, démonizovaný? Väčšinou sú to dobrí ľudia, často aj kresťania, ktorí v nedeľu a vo sviatok chodia do chrámu, ale v niektorej časti života nie sú slobodní. Hovoria, že majú pocit, že ich niečo núti v niektorých veciach konať proti ich najvnútornejším túžbam.

Zdá sa to dosť čudné, keď povieme, že démoni, ktorí sú duchmi, môžu byť v ľuďoch, ale zdá sa, že je to tak. Ako sa to stane, je to tajomstvo, ale skutočne démonizovaná osoba zažíva diabolskú prítomnosť vo svojom vnútri. Máme tu príklad Judáša, ktorý bol jedným z Ježišových najbližších nasledovníkov. Sväté písmo o ňom hovorí: len čo prijal smidku chleba, „vošiel do neho satan“ (Jn 13, 27).

Možnosť a skutočnosť posadnutosti je jasná z výslovného Kristovho svedectva, ktorý sám vyháňal zlých duchov:

- uzdravenie posadnutého v Kafarnaume (Mk 1, 21-28);
- uzdravenie posadnutých v Gadare (Mt 8, 28-34);
- uzdravenie nemého, posadnutého zlým duchom (Mt 9, 32-34; porov.: Mt 12, 22; Mt 17, 14-20; Mt 8, 16 a i.).

Svojím učeníkom udelil moc nad zlými duchmi:

- „*Dal im moc nad nečistými duchmi, aby ich vyhánali a uzdravovali každý neduh a každú chorobu*“ (Mt 10, 1). Podobne píše aj sv. Marek (16, 17) a sv. Lukáš (10, 17). Porov.: exorcizmy Cirkvi.⁸⁵

V jednotlivých prípadoch nemožno síce ľahkoverne predpokladať diabolské posadnutie, ale ho ani nemožno všeobecne popierať, keďže Sväté písmo ho často spomína. Ježiš Kristus vyhánaním diablov znázorňoval, že prišiel zlomiť diablovu moc. My máme diabla a vôbec každému pokušeniu odporovať zachovávaním Kristovho napomenutia: „*Bedlite a modlite sa, aby ste neprišli do pokušenia*“ (Mt 26, 41).

Z okolnosti, ktoré sprevádzajú nezvyčajné zjavy možno rozoznať, či tu pôsobí Boh alebo anjeli, alebo démoni. Treba postupovať s najväčšou obozretnosťou, lebo vo veciach, ktoré nemožno postrehnúť zmyslami, sa človek veľmi ľahko môže mýliť.

Podľa sv. Pavla je umenie rozlišovať duchov jedna z chariziem, darov Svätého Ducha, ktoré sa v Cirkvi prejavujú (porov.: 1 Kor 12, 10). Komu je daná, prejavuje vo väčšej miere vlastnosti potrebné každému kresťanovi, aby dokázal *posúdiť, čo je lepšie* (porov.: Rim 2, 18), *čo je Božia vôľa, čo je dobré, milé a dokonalé* (porov. Rim 12, 2). Vo zvláštnej miere majú túto schopnosť tí, ktorí majú dar „prorokovať“, hovoriť z vnuknutia (porov.: 1 Kor 14, 1 a nasl.).⁸⁶

Najurčitejšie hovorí o rozlišovaní duchov medzi apoštolmi sv. Ján. Vie, že sa vo svete stále prejavuje dvojaké myslenie: duch pravdy a duch zloby. Píše preto kresťanom: „*Milovaní, neverte každému duchu, ale skúmajte duchov, či sú z Boha*“ (1 Jn 4, 1). Dobro sa pozná podľa Božích prikázaní a podľa Ducha lásky: „*Podľa toho sa dajú rozoznať Božie deti*

⁸⁵ *Exorcizmus* – (zapisahanie) je v mene Boha (Ježiša) na zlého ducha zameraný rozkaz opustiť človeka alebo predmety, príp. zamedziť škodlivý vplyv. Exorcizmus nad posadnutým človekom smie vykonať kňaz s povolením biskupa.

Exorcista G. Amorth poučuje, že pastorácia v tejto oblasti je v dnešnom katolíckom svete veľmi zanedbaná. Preto odporúča, aby každá katedrála mala svojho exorcistu, tak, ako má spovedníka. Exorcistu by mala mať aj každá väčšia farnosť a pútnické miesto. – Porov.: AMORTH, G.: *Exorcista vypráví*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2000, s. 8-9.

⁸⁶ ŠPIDLÍK, *Pramene svetla*, 313.

od detí diablových: kto nekoná spravodlivo, nie je z Boha; ani ten, kto nemiluje svojho brata“ (1 Jn 3, 10).⁸⁷

Pre dogmatiku stačí konštatovať, že styk zlého ducha s ľuďmi je možný. Posúdiť, či v konkrétnom prípade ide o taký styk, prislúcha cirkevnej autorite.

Mienky, zastavané viacerými starokresťanskými spisovateľmi, napr. Origenes, Gregor Nyssenský, Ján Kassián - a scholastikmi (Peter Lombardský) a niektorými teológmi novšej doby, že každému človeku bol daný po boku jeden dobrý a jeden zlý anjel (aby ho tento podnecoval k zlu ako protiklad k anjelovi dobrému, strážcovi), nemajú svoje opodstatnenie v prameňoch viery a sú ťažko zlučiteľné s Božou dobrotou. Aj keď to niektoré miesta Svätého písma uvádzajú (porov.: Jn 13, 3; Zach 3, 1; 1 Kor 12, 7 a i.), nie sú však presvedčujúce.

Vplyv zlého ducha nemožno popierať, ani podceňovať a ani preceňovať. Predovšetkým nesmieme sa sústrediť na satana do tej miery, aby sme sa prestali pozerat' na Boha. Boh je vždy našou silou a hradom. On satana obmedzuje. Ježiš Kristus zničil diablovu moc nad ľuďmi (Jn 12, 21; Jn 3, 3) tým, že vyliatím svojej krvi zaplatil za ľudí výkupné Bohu a vrátil im slobodu Božích detí a zároveň založil Cirkev, aby veriacich zbavovala hriechov a chránila proti diabolským vplyvom. Ako ten, kto pácha hriech, je služobníkom hriechu (Jn 8, 34), tak ten, kto je ospravedlnený Kristovou milosťou, je vyslobodený z diablovho otroctva a stáva sa Boží dieťaťom a dedičom Božieho kráľovstva. Keď Boh dopustí, aby diabol nabádal ľudí k hriechu alebo aby ináč škodil, potom majú v Cirkvi Bohom pripravené účinné prostriedky, aby tieto vplyvy Kristovou silou mohli prekonať.

Záverom však možno povedať, že ak je kresťan naplnený Svätým Duchom, niet v ňom miesta pre zlého ducha!

⁸⁷ Špidlík, *Pramene svetla*, 315-316.

Záver

Skôr, než boli stvorení ľudia, učinil Boh krásny a rozmanitý svet v celej „nádhere, mnohotvárnosti a poriadku“ (KKC 337), ktorý ich mal prijať. Sväté písmo však dosvedčuje, že ešte dávno pred stvorením hmotného sveta tu bol rozsiahly svet duchovných bytostí – anjeli (porov.: Jób 38, 7). Nevieme, kedy boli stvorení. Katechizmus Katolíckej cirkvi to definuje takto: „Anjeli sú prítomní už od stvorenia a v priebehu celých dejín spásy, zďaleka i zblízka zvestujú spásu a slúžia Božiemu plánu pri jej uskutočňovaní...“ (KKC 332).

Anjeli, o ktorých hovorí Sväté písmo, nám ukazuje, že do všetkých situácií nášho života zasahuje akási hojivá blízkosť. Boh nie je len nejaké vzdialené a nepochopiteľné tajomstvo, ale aj prostredníctvom anjelov zasahuje do nášho života. Posiela ich k nám v ľudskej podobe, aby nás sprevádzali až do Kristovho návratu a mali úžitok z ich tajomnej a účinnej pomoci (porov.: KKC 334).

Sväté písmo nám dostatočne hovorí aj o satanovi ako o pôvodcovi zla. Svet je vždy v ohrození, sú vždy ľudia, ktorí sú ochotní počúvať satanovo pokušenie: „*Toto všetko ti dám, ak padneš predom mnou a budeš sa mi klaňať*“ (Mt 4, 9). Na túto tému hovoril aj Ján Pavol II. veľmi jasne: Všetko zlo si spôsobil prvý človek prvým hriechom. Spoľahlivú správu podáva Sväté písmo, Božia kniha o Bohu a o človeku, ako aj o prvej hanbe, o prvom strachu a prvej smrti. Tiež o tom, že pokušiteľ sa nepredstaví tvárou v tvár, ale úskočne robí nástrahy zozadu, ako plaziaci had. Ale jeho hlava je už pošliapaná.⁸⁸

Záverom treba povedať, že anjeli sú neodmysliteľnou súčasťou dejín spásy. Ich podstata je pre nás tajomná a nepochopiteľná, lebo sú čisto duchovnými bytosťami. Sú vo zvláštnej Božej blízkosti, takže Boh sa v Starom zákone často zjavuje a hovorí cez svojich anjelov.

Aj keď je pravda, že nám o anjeloch – tak dobrých ako aj o zlých – nehovorí všetko, čo by sme o nich radi vedeli, predsa nám hovorí to, čo potrebujeme vedieť a pravdivo nás o tom informuje. Veľkoleposť a zložitosť anjelského sveta je preto dostatočným dôvodom, aby sme sa nad ich jestvovaním zamýšľali. To je aj cieľom a úmyslom tejto príručky.

⁸⁸ Ján Pavol II.: *Prvotným hriechom sa človek otvoril zlu*. In: *Il popolo*, 04.09.1986, s. 7. – Porov.: VESELÝ, *Bůh, anděl a já*, 1993, s. 4.

Zoznam použitej literatúry

- AMORTH, G.: *Exorcista vypráví*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2000, 142 s. ISBN 80-7192-494-6.
- BELEJKANIČ, I.: *Pravoslávne dogmatické bohoslovie. I.* Prešov : PBF, 1995, 220 s. ISBN 80-7097-314-5.
- BOICE, J. M.: *Základy křesťanské víry*. Praha : Návrat domů, 1999, 648 s. ISBN 80-7255-005-5.
- BOROS, L.: *Vykúpené bytie*. Trnava : Dobrá kniha, 2001, 130 s. ISBN 80-7141-349-6.
- DANCÁK, F.: *Boh Stvoriteľ a Povýšiteľ*. Prešov : Petra, 2001, 112 s. ISBN 80-89007-13-9.
- DANCÁK, F.: Zjavené učenie o anjeloch – angelológia. In: *Theologos. Teologická revue GkBF PU v Prešove*. Prešov : Petra, 2001, roč. 3, č. 1, s. 28-48. ISSN 1335-5570.
- DANCÁK, F.: Existuje diabol? In: *Theologos. Teologická revue GkBF PU v Prešove*. Prešov : Petra, 2001, roč. 3, č. 3, s. 42-47. ISSN 1335-5570.
- DANCÁK, F.: Tajomní Boží služobníci. In: *Theologos. Teologická revue GBF PU v Prešove*. Prešov : Petra, 2002, roč. 4, č. 1, s. 27-32. ISSN 1335-5570.
- EVELY, L.: *Utrpenie*. Trnava : Dobrá kniha, 1999, 110 s. ISBN 80-7141-277-5.
- FIORES, S. – GOFFI, T.: *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999, 1296 s. ISBN 80-7192-38-9.
- GRAHAN, B.: *Anjeli – tajomní Boží služobníci*. Bratislava : Medzinárodná biblická spoločnosť – Slovensko, 1966, 142 s. ISBN 80-7131-015-8.
- GRŮN, A.: *Každý má svého anděla*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2000, 126 s. ISBN 80-7192-540-3.
- HERIBAN, J.: *Průručný lexikón biblických vied*. Bratislava : Don Bosco, 1998, 1374 s. ISBN 80-88933-07-2.
- JANKOWSKI, A.: *Aniolowie wobec Chrystusa*. Krakow : Wydawnictwo Benedyktynów, 2002, 160 s. ISBN 83-7354-018-0.
- KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI. Vatikán 1997. Slovenský preklad z roku 1998. Trnava : SSV, 1998, 918 s. ISBN 80-7162-253-2.
- KOLEKTÍV autorov: *Slovník biblickej teológie*. Trnava : Dobrá kniha, 2003, 1094 s. ISBN 80-7141-414-X.
- KRAFT, H.: *Slovník starokresťanskej kultúry*. Trnava : Dobrá kniha, 1994, 442 s. ISBN 80-7141-048-9.
- LJUBAČIVSKIJ, M. I.: *Viruju v jedinaho Boha*. Rim : Ukrajinskij katolickij Universitet, 1990, 344 s.
- MATEJE, A. H.: *Viem, komu som uveril*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1990, 430 s. ISBN 80-7118-04-1.
- NEUNER, J. – ROOS, H.: *Viera Cirkvi v úradných dokumentoch jej Magistéria*. Trnava : Dobrá kniha, 1995, 472 s. ISBN 80-7141-072-1.
- PAP, S.: *Naša vira*. Rim – Vydannja JUH, 1990, 488 s.
- POMAZANSKIJ, M.: *Dogmaticeskoje bohoslovije*. Klin : Christijanskaja žizň, 2001, 350 s.
- RATZINGER, J.: *Boh a svet. Viera a život dnes (Rozhovor s Petrom Seewaldom)*. Trnava : SSV, 2002, 372 s. ISBN 80-7162-380-6.
- SHEED, F. J.: *Teológia*. Rím : SÚSCM, 1969, 184 s.
- SLODIČKA, A.: Psychologický aspekt satanizmu. In: *Misionár*. Náboženský časopis gréckokatolíkov. Michalovce : Redemptoristi, 2002, s. 258-262.
- SLODIČKA, A.: *Theologia Dogmatica Catholica. Theologia Creationis II. (De angelis)*. Prešov : Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta PU v Prešove, 2004, 40 s. ISBN 80-8068-275-5.

- STASIAK, S. J. – ZAWILA, R.: *ABC teologii dogmatycznej*. Oleśnica - Wrocław, 1993, 336 s. ISBN 83-85631-10-0.
- SVÄTÁ BOŽSKÁ LITURGIA NÁŠHO OTCA SVÄTÉHO JÁNA ZLATOÚSTEHO.
Prešov : Spolok biskupa P. P. Gojdiča, 1998, 88 s. ISBN 80-88902-03-7.
- SVÄTÉ PÍSMO STARÉHO A NOVÉHO ZÁKONA. Slovenský preklad z roku 1955 (Starý zákon) a z roku 1986 (Nový zákon). Trnava : SSV, 2004, 2332. s. ISBN 80-7162-448-9.
- ŠPIDLÍK, T.: *Pramene svetla*. Trnava : SSV, 2000, 560 s. ISBN 80-7162-323-7.
- ŠPIRKO, J.: *Patrológia*. Prešov : Spolok biskupa P. P. Gojdiča, 1995, 230 s. ISBN 80-967341-1-5.
- VESELÝ, J. M.: *Bůh, anděl a já*. Olomouc : Matice cyrilometodějská s r. o., 1993, 60 s.
- VELLA, E.: *Uzdravenie a oslobodenie v Kristovi*. Zvolen : Jas, 2002, 228 s. ISBN 80-88795-86-9.
- VELLA, E.: *Zlí duchovia a exorcizmus*. Bratislava : Per Immaculatam, 2003, 76 s. ISBN 80-968854-1-3
- VNUK, F.: *Príručný slovník kresťanstva*. Bratislava : SMARAGD, 2003, 376 s. ISBN 80-89063-13-6.

Príloha

Učenie o anjeloch – citácie použité v knihe

Dokumenty všeobecnej Cirkvi

„Verím v Boha, Otca všemohúceho, Stvoriteľa neba i zeme...“

Apoštolské vyznanie viery. DS 911. Porov.: KKC s. 53

„Verím v jedného Boha, Otca všemohúceho, Stvoriteľa neba i zeme, sveta viditeľného i neviditeľného...“

Nicejsko-carohradské vyznanie viery (r. 325 a r. 381). DS 250. Porov.: KKC s. 53.

„Kto hovorí, že diabol nebol zo začiatku dobrým anjelom, stvoreným od Boha, a že podľa svojej prirodzenosti nebol Božím dielom, ale tvrdí, že sa vynoril z temnôt a že nemá nijakého pôvodcu, ale že on sám je princípom a podstatou zlého, ako to tvrdili Mani[cheus] a Priscillián, nech je exkomunikovaný.“

Koncil v Brage, Portugálsko (561); DS 289.

Boh „na počiatku času stvoril z ničoho zároveň obidve stvorenia, duchovné i telesné, totiž anjelské a pozemské: a napokon ľudské, akoby spoločné [obom], utvorené z ducha a tela“.

Štvrtý lateránsky koncil (1415); DS 800; Porov.: KKC 327.

„Boh síce stvoril diabla a ostatných zlých duchov podľa prirodzenosti dobrých, ale oni sami sa stali zlými.“

Štvrtý lateránsky koncil (1215); DS 800. Porov.: KKC 391.

„Boh vo svojej добрote a svojou všemohúcou silou z úplne slobodného rozhodnutia na počiatku času stvoril z ničoho zároveň obidve stvorenia, duchovné i telesné, nie aby zväčšil svoju blaženosť, ani aby ju nadobudol, ale aby prejavil svoju dokonalosť prostredníctvom dober, ktoré udeľuje stvoreniam.“

Prvý vatikánsky koncil (1869-1870). DS 316. Porov.: KKC 293.

„Celými ľudskými dejinami sa tiahne tvrdý boj proti mocnostiam temnosti, ktorý sa začal hneď na počiatku sveta a potrvá, ako hovorí Pán, až do posledného dňa. Človek, zatiahnutý do tohto boja, musí ustavične zápasiť, aby sa primkol k dobru, a iba za cenu veľkého úsilia je schopný s pomocou Božej milosti dosiahnuť svoju vnútornú jednotu.“

Druhý vatikánsky koncil (1962-1964). Gaudium et spes 37. Porov.: KKC 409.

„Cirkev vždy verila, že apoštoli a Kristovi mučeníci, ktorí preliatím vlastnej krvi podali najvyššie svedectvo viery a lásky, sú s nami užšie spojení v Kristu, a preto ich zvlášť vrúcne uctievala spolu s blahoslavenou Pannou Máriou a svätými anjelmí a nábožne vzývala pomoc ich orodovania.“

Druhý vatikánsky koncil (1962-1964). Lumen gentium 50.

Katechizmus Katolíckej cirkvi

„Anjeli a ľudia, rozumové a slobodné tvory, majú smerovať k svojmu poslednému cieľu slobodnou voľbou a uprednostňujúcou láskou. Preto môžu zísť zo správnej cesty. A v skutočnosti zhrešili. Tak vstúpilo do sveta morálne zlo, neporovnateľne horšie ako zlo fyzické...“

KKC 311.

„Satan alebo diabol a ostatní zlí duchovia sú padlí anjeli, lebo slobodne odmietli slúžiť Bohu a jeho plánu. Ich voľba proti Bohu je definitívna. Pokúšajú sa pridružiť človeka k svojej vzbure proti Bohu.“

KKC 414.

„Boh nie je nijako, ani priamo, ani nepriamo, príčinou morálneho zla. Dopúšťa ho však, lebo rešpektuje slobodu svojho stvorenia a vie zo zla tajomným spôsobom vyvodit' dobro.“

KKC 311.

„Aj bolestné udalosti, ako pád anjelov a hriech človeka, dopustil Boh iba ako príležitosť a prostriedok, aby rozvinul celú silu svojho ramena a plnú mieru lásky, ktorú chcel dať svetu.“

KKC 760.

„Výraz «nebo i zem» vo Svätom písme znamená: všetko, čo jestvuje, celé stvorenie [...] Napokon slovo «nebo» označuje «miesto» duchovných stvorení – anjelov -, ktorí obklopujú Boha.“

KKC 326.

„Jestvovanie duchovných, netelesných bytostí, ktoré Sväté písmo zvyčajne volá anjelmi, je pravda viery. Svedectvo Písma je také jasné, aká jasná je jednomyselnosť Tradície.“

KKC 328.

„Svätý Augustín o nich hovorí: «Anjel... je názov služby, nie prirodzenosti. Ak sa pýtaš na meno tejto prirodzenosti, je to duch; ak sa pýtaš na službu, je to anjel: podľa toho, čím je, je duch; podľa toho, čo koná, je anjel.» Anjeli sú celou bytosťou Boží služobníci a poslovia. Keďže «ustavične hľadajú na tvár... Otca, ktorý je na nebesiach» (Mt 18, 10), počúvajú na jeho slová a plnia jeho príkazy.“

KKC 329.

„Pretože sú čisto duchovné stvorenia, majú rozum a vôľu: sú to osobné a nesmrteľné stvorenia. Dokonalosťou prevyšujú všetky viditeľné stvorenia. Dosvedča to jas ich slávy.“

KKC 330.

„Kristus je stredobodom sveta anjelov. Sú to jeho anjeli: «Až príde Syn človeka vo svojej sláve a s ním anjeli...» (Mt 25, 31). Sú jeho, lebo sú stvorení skrze neho a pre neho: «Lebo v ňom bolo stvorené všetko na nebi a na zemi, viditeľné i neviditeľné, tróny aj panstvá, kniežatstvá aj mocnosti. Všetko je stvorené skrze neho a pre neho» (Kol 1, 16). A ešte väčšmi sú jeho preto, že ich urobil poslami svojho plánu: «Či nie sú všetci služobníkmi duchmi, poslami slúžiť tým, čo majú dostať do dedičstva spásu?» (Hebr 1, 14)“

KKC 331.

„Anjeli sú prítomní už od stvorenia a v priebehu celých dejín spásy, zďaleka i zblízka zvestujú spásu a slúžia Božiemu plánu pri jej uskutočňovaní: zatvárajú pozemský raj, chránia Lota, zachraňujú Agar a jej dieťa, zadržávajú Abrahámovi ruku, svojou službou sprostredkujú Zákon, vedú Boží ľud, zvestujú narodenia a povolania, pomáhajú prorokom, aby sme uviedli aspoň niekoľko príkladov. Napokon anjel Gabriel zvestuje narodenie Predchodcu a potom narodenie samého Ježiša.“

KKC 332.

„Anjeli sú duchovné stvorenia neprestajne oslavujúce Boha a slúžiace jeho spasiteľným plánom, ktoré má s inými stvoreniami. «Anjeli spolupracujú na všetkom, čo je pre nás dobré.»“

KKC 350.

„Od vtelenia až po nanebovstúpenie je život vteleného Slova obklopený adoráciou a službou anjelov. Keď Boh «uvádza prvorodeného na svet, hovorí: ‚Nech sa mu klaňajú všetci Boží anjeli» (Hebr 1, 6). Ich chválospev pri Kristovom narodení neprestáva zaznievať v oslavnom speve Cirkvi: «Sláva Bohu...» (Lk 2, 14). Anjeli ochraňujú Ježišovo detstvo, posluhujú Ježišovi na púšti, posilňujú ho v smrteľnej úzkosti, hoci by ho boli mohli vyslobodiť z rúk nepriateľov, ako kedysi vyslobodili Izrael. Anjeli aj «evanjelizujú», keď oznamujú dobrú zvesť o Kristovom vtelení a zmŕtvychvstaní. Budú pri Kristovom návrate, ktorý oznamujú, a budú mu posluhovať pri súde.“

KKC 333.

„Anjeli obklopujú Ježiša Krista, svojho Pána. Slúžia mu najmä pri plnení jeho poslania spasiť ľudí.“

KKC 351.

„Dovtedy, čiže do Kristovho návratu, celý život Cirkvi má úžitok z tajomnej a účinnej pomoci anjelov.“

KKC 334.

Cirkev sa vo svojej liturgii pripája k anjelom, aby sa klaňala trojsvätému Bohu; vzyva ich o pomoc (napríklad v modlitbe «In paradisum deducant te angeli – Do raja večného nech ťa sprevádzajú anjeli...» v liturgii za zosnulých alebo aj v «Hymne cherubínov» v byzantskej liturgii); osobitne slávi spomienku niektorých anjelov (svätého Michala, svätého Gabriela, svätého Rafaela, svätých anjelov strážcov).“

KKC 335.

„Ludský život je od detstva až po smrť obklopený ich ochranou a orodovaním. «Nik nebude popierať, že každý veriaci má pri sebe anjela akoby ochrancu a pastiera, ktorý ho vedie životom.» Kresťanský život má už na tomto svete vo viere účasť na blaženom spoločenstve anjelov a ľudí zjednotených v Bohu.“

KKC 336.

„Cirkev si uctieva anjelov, ktorí jej pomáhajú na pozemskej púti a ochraňujú každého človeka.“

KKC 352.

„Sväté obrazy v našich kostoloch a domoch majú prebúdzat' a živiť našu vieru v Kristovo tajomstvo. Prostredníctvom obrazu Krista a jeho spasiteľných činov sa klaniame jemu samému. Prostredníctvom svätých obrazov presvätej Bohorodičky, anjelov a svätých uctieваме tých, ktorí sú na nich zobrazení.“

KKC 1192.

„Na základe tajomstva vteleného Slova siedmy ekumenický koncil v Nicei (r. 787) odôvodnil proti obrazoborcom uctievanie obrazov Ježiša Krista, ale aj Bohorodičky, anjelov a všetkých svätých. Svojím vtelením Boží Syn otvoril novú «ekonómiu» obrazov.“

KKC 2131. Porov.: KKC 2502.

Dokumenty pápeža a rímskych kongregácií

„Iní odnímajú nadprirodzenému poriadku vlastnosť skutočne nezaslúženého daru, keď tvrdia, že Boh nemôže stvoriť nijakú rozumom obdarenú bytosť bez toho, že by ju neurčil a nepovolal k oblažujúcemu nazeraniu.“

Pius XII., enc. *Humani generis* (r. 1950). DS 800. Porov.: KKC 330.

Otcovia a učítelia Cirkvi

„Anjel [...] je názov služby, nie prirodzenosti. Ak sa pýtaš na meno tejto prirodzenosti, je to duch; ak sa pýtaš na službu, je to anjel; podľa toho, čím je, je duch; podľa toho, čo koná, je anjel.“

Sv. Augustín. *Enarratio in Psalmum 1003*, I, 15. Porov.: KKC 329.

„Nik nebude popierať, že každý veriaci má pri sebe anjela akoby ochrancu a pastiera, ktorý ho vedie životom.“

Sv. Bazil Veľký. *Adversus Eunomium*, 3, 1. Porov.: KKC 336.

„Po páde nejestvuje pre nich možnosť pokánia, podobne ako ani pre ľudí po smrti.“

Sv. Ján Damascénsky. *Expositio fidei*, 18. Porov.: KKC 393.